

ÕIGUS

JURIIDILINE AJAKIRI

1922 a.

Nr. 1

3. aastakäik

Toimetus: J. Arro, J. Lõo, P. Kann,
R. Rägo, M. Taevere.
Toimetuse ja talluse aadress: Tartu, Aja täh. 39.

Tellimise hind: 400 marka aastas
(8 nummert).
Üksik number 50 marka.

47057 Sisu:

Kes valvab Eestis põhiseaduse puutumatus järel — R. Rägo. Maa-saajate määramine ja administratiivkohus — P. Pausep. Kohtutegelaste ametirilde vormist — R. Gabrel. Oma-valitsuse asutuste esinemise kord kohtutes — M. T. Aruane Riigikohtu tegevuse kohta 1921. aastal. Tingimisi süüdlaseks mõistmine — P. K. Teated väljamaalt. Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tegevusest 1921. aasta II poolel. Riigikohtu tegelus: üldkogu, tsiviil osakond, administratiiv osakond. — Lisa: Riigikohtu otsused 1920. aastal.

Kes valvab Eestis põhiseaduse puutumatus järel?

Eesti Vabariik kuulub nende riikide hulka, kes vahet teevad põhiseaduse ja lihtseaduste vahel. Põhiseadus on aluseks riigi seadusandlusele. Kõik lihtseadused peavad olema kokkukõlas põhiseadusega. Seda peavad silmas pidama seadusandlised organid, luues seadusi. Hea on, kui parlamendid, kelle peal moodstas riikides see ülesanne lasub, seda täidavad. Mis teha aga siis, kui nad seda

ei täida olgu tahtes või tahtmata? Kes otsustab küsimuse, kas lihtseadus vastab põhiseadusele või mitte? Enamus riikidest lepib põhiseaduse, kui ülemseaduse, deklareerimisega ja jätab määramata asutuse, kes tüliküsimuse otsustab. Säärases seisukorras peab parlament ise enese tegevust alati silmas pidama ja kontrollima. Teatav kontrollimisvõimalus on ka riigipeal kas absoluutse või suspensiivse veto tarvitamise näol. Mõlematel neil juhtumistel ei saa aga juttu olla tõsisest põhiseaduse kaitsest. Parlament on liiasti huvitatud ja erapoolik küsimuse otsustamises, riigipea aga vähe kompetentne. Sellepärast on osas riikides vaidlused põhiseaduse ja lihtseaduste mittekokkukõlavuse üle antud kohtu otsutada. Esimese grupi riikidesse kuuluvad Prantsuse ja Saksa vabariigid, teise — Põhja-Ameerika Ühisriigid.

Kudas on seisukord Eesti 1920. a. 15. juuni põhiseaduse järel? Kes valvab meid põhiseaduse puutumatus järel? Küsimus on otsustamata. Kirjanduses on vähe sellega tegemist tehtud. Seda küsimust on harutanud artiklis „Eesti Vabariigi Riigikohus ja 1920. a. põhiseaduse printsiibid“ prof. Ed. Berendts („Õigus“ nr. 2 ja 3 — 1920 a.). Pärast kaalutlusi on ta otsusele tulnud, et 15. juuni

põhiseaduses pole ära tähendatud seda orgaani, kes põhiseaduse puutumatase järele valvaks. Selle puudumist peab artikli autor väga kahjatsemisevääriliseks põhiseaduse puuduseks. Vastupidisel seisukohal püsib dotsent J. Uluots. Tartu Ülikooli aastapäeval peetud pidukõnes tähendas ta muu seas, et Eesti põhiseaduse puutumatase üle valvajaks on § 86 põhjal seatud kohus.

Ei või ühineda prof. Berendtsi poolt esitatud seisukohaga. Paistab, et autor on vaikides mööda läinud § 86-st, mis kõlab: „Põhiseadus on vankumatuks juhteks Riigikogu ning kohtu- ja valitsusasutuste tegevuses.“ Ta on arvesse võtnud ainult § 3: „Eesti riigivõimu ei saa keegi teostada muidu, kui põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal.“ Riigivõim sisaldab eneses seadusandlist, seadusetäitjat ja kohtuvõimu. Kui ei saa tervet riigivõimu põhiseaduse vastu teostada, siis ei saa ka osa. Järjekult peavad seadusandline, täidesaatev ja kohtuvõim kõik oma võimu põhiseaduse alusel teostama. Orgaanidele, kes seda võimu teostavad, nimelt Riigikogule, valitsusasutustele ja kohtutele, on põhiseadus vankumata juhteks. Võttes § 86 sõnasõnalise teksti, paistab esimesel pilgul, et seadusandja on asetanud Riigikogu, valitsusasutused ja kohtu ühele pinuale. See tähendab, ta on lugenud nad üheväärilisteks ja kõigile neile ühteviisi ette kirjutanud põhiseadust oma tegevuses juhteks võtta, sellega ühteviisi valvata ka põhiseaduse täitmise järele. Ei ole sellepärast põhjust mingisugust liht neist, kohut, eraldada. See on nii ainult esimesel pilgul. Kui me vaatleme aga iga asutuse tegevust tema ülesannete järele, siis paistab teisiti. Riigikogu annab seadusi (§ 52). Tema poolt antud seadusi saab muuta ja tühistada ainult kas tema ise või rahvas rahvahääletusel (§ 30, § 31). Mingisugune teine asutus ei saa seda teha. Järjekult ka mitte kohus.

Valitsusasutused viivad seadusi ellu, s. t. nad annavad määrusi ja teevad korraldusi, millega nõutakse kodanikkudelt Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse täitmist. § 86 järele on valitsusasutused kohustatud põhiseadust vankumata juhteks võtma, teiste sõnadega — juhtumisel, kui valitsusasutus leiab, et tarvitata lihtseadus käib põhiseaduse vastu, ei ole ta kohustatud seda täitma. Tema otsus ei ole aga lõpulik. Valitsusasutuse korralduse või määruse peale saab kohutus kaebust tõsta. — Kohtu ülesanne on lahendada kodanikkude vahel tekkinud tüliküsimusi ja seaduserikkumisi. Selle harutamisel võib üks asjaosaline kohtuniku tähelepanu juhtida asjaolu peale, et tarvitata seadus ei vasta põhiseadusele. Kohtunik on kohustatud seda küsimust harutama. Et talle § 86 järele põhiseadus on vankumata juhteks, siis peab ta selle järele käima. Käib ta selle järele, siis jääb tarvitamata lihtseadus, jääb tarvitamata sellepärast, et see põhiseadusele vastu käib. Asjaosalistel on õigus rahulolematuse korral asja harutamist edasikaebuse teel viia kuni Riigikohtuni, kes lõpuliku otsuse teeb. Et kohus on rippumatu (§ 69), et ülemat kohtuvõimu teostab Riigikohus, siis ei saa keegi asutus, ka mitte Riigikogu, tema otsust kõigutada. Tema otsus astub jõusse ja on kohustav kõigile. Kohus ei ole seadust üleüldiselt kaotanud, ta on ainult konkreetsel juhtumisel konstateerinud, et see põhiseadusele vastu käib, ja kodaniku selle täitmisest vabastanud. Nii toimetab kohus ühel juhtumisel, nii teisel ja nii korduvalt, kuni seadus ise tarvitusel kaob, kui Riigikogu seda ei muuda.

Võrreldes Riigikogu, valitsemisasutuste ja kohtu tegevust põhiseaduse tõlgitsemise asjus näeme, et kohtul on ütelda lõpulik sõna. Riigikogu võib küll välja anda põhiseaduse vastaseid seadusi. Ta ei saa neid aga teostada. Seadust

teostavad valitsemisasutused. Võtavad need aga mingisuguse põhiseaduse vastase toimingu ette, siis võib nende peale kohtusse kaevata, kes igal konkreetsel juhtumisel sarnase sammu tühistab.

Eespool-avaldatud väidet aitab kaitsta Põhja-Ameerika Ühisriikide põhiseadus. Vastav koht selles, mis käsitab harutuse all olevat küsimust (art. 4, jaot. 6) kõlab: „Käesolev põhiseadus... on maa ülemaks seaduseks. Kõik osariikide kohtunikud on sellega seotud, olgugi et osariigi põhiseadus sisaldaks vastupidist...“ Ehk tsiteeritud lauses küll otsekohe pole öeldud, et kohtunikul õigus on seadust põhiseaduse vastaseks tunnistada, siis on mõte ometi see. Sellepärast on iga Ameerika kohtunik kohustatud järele katsuma ja otsustama, kas tarvitav seadus vastab põhiseadusele või mitte, kui asjaosaliste poolt sellekohane kahtlus tõstatatakse. Leiab kohtunik, et seadus ei vasta põhiseadusele, siis vabastab ta kodaniku selle täitmisest. Ei rahulda kohtu otsus kodanikku, siis on tal õigus edasi kaevata. Lõpulikult otsustab küsimuse kõrgem föderatsioonikohus. Viimasel tuleb sagedasti seadusi põhiseaduse vastasteks tunnistada.

Võrreldes meie põhiseaduse § 86 ja eespooltsiteeritud P. Ameerika põhiseaduse art. 4. näeme, et nad mõtte poolest on sarnased. Meie põhiseaduse isaldel oli kahtlemata Ameerika põhiseadus tarvitada ja teada. Ei ole sellepärast põhjust kahelda, et Asutav Kogu § 86 all sedasama mõtles, mis Ameerika Ühisriikide loojad art. 4, jaot. VI mõtlesid.

Veel rohkem. Ka § 86 ajalugu räägib eespool-loodud väidete poolt. Asutava Kogu põhiseaduse-komisjon püsis põhiseaduse esimesel ja teisel lugemisel seisukohal, et Riigikohus pidi Riigikogu poolt vastuvõetud seadustekstide avaldaja olema. Selle juures pidi ta need seadusandlised aktid, mis põhiseaduse vastased olid, väljakuulutamata jätma. Kol-

mandal lugemisel ja Asutavas Kogus loovuti seaduste väljakuulutamisest Riigikohtu poolt ja jäeti see Riigikogu juhatuse ülesandeks (põhiseadus § 53). See näitab, et põhiseaduse loojatel algusest peale mõte oli kohut seada põhiseaduse puutumatus järelevalvajaks ühel või teisel teel.

On kohtul põhimõtteliselt õigus põhiseaduse puutumatus järele valvata, siis tekivad mõned küsimused, ja nimelt: 1) kas peab kohus ex officio selle järele valvama, või asjaosaliste nõudel, ja 2) kas on kohtul õigus ka enne põhiseadust loodud seadusi maksva põhiseaduse vastasteks tunnistada.

Kui kord seadusandja sõnale „juh- teks“ veel „vankumata“ ettekirjutus, siis tahtis ta sellega põhiseaduse iseäralist jõudu ja tähtsust ära märkida. Ja kui seesuguse puutumatus järele peab kohtunik juba ex officio valvama, ilma et ta asjaosaliste sellekohast tähelepanu juhatamist ära ootaks.

Teise küsimuse lahendamine tekitab raskusi. Põhiseaduse § 4 loeb üles need seadused, mis Eestis maksvad, ja need on: 1) oma asutuste poolt antud seadused, 2) oma asutuste poolt tunnustatud seadused ja 3) rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud määrused. Suurema osa meil maksvatest seadustest moodustavad teise grupi — nimelt tunnustatud seadused. Need on eestkätt Vene seadused, mis 24. oktoobrini 1917. a. meie maa piirides maksid (vaata R. T. nr. 1, 1918). Lahkumineva riiklise korra ja poliitilise elu nõuete kohaselt loodud, satuvad paljud neist vastolusse meie põhiseadusega. Tekib küsimus: missuguse saatuse osaliseks nad saavad? Kas peab nende ärakaotamiseks ootama sellekohast seadusandlist akti või on põhiseaduse vastased seadused automaatselt põhiseaduse maksmahakkamisega, see on 20. detsembril 1920. a., oma jõu kaotanud?

Et Eesti riiklist võimu saab ainult põhiseaduse või tema alusel antud seaduste põhjal teostada (§ 3) ja põhiseadus kõigile riigiasutustele on vankumata juhteks, siis ei saa teist järeldust teha, kui et kõik seadused, olgu nad ennem oma asutuste poolt antud või tunnustatud või ka üldtunnustatud rahvusvahelised määrused, mis põhiseadusega ei ole kokkukõlas, kaotavad põhiseaduse maksimahakkamisega oma jõu. Kestaksid nad edasi, siis teostaksime Eesti riigivõimu § 3 vastaselt, mida aga põhiseadus ei luba.

Osa sääraste lihtseaduste asemele on meie Riigikogu juba uued loonud ja nende kohta on kodanikkudel ülevaade. Enamus ennemini antud seadustest on aga Riigikogu poolt veel puutumata ja seal võivad igal sammul kahtlused tekkida, kas üks või teine seadus vastab põhiseadusele või mitte, s. t. kas üks või teine seadus on veel maksev või mitte. Need küsimused peab põhiseaduse § 3 ja 86 põhjal lõpulikult lahendama kohus. Sellega lasub kohtul raske ja vastutusrikas ülesanne.

Kokkuvõttes oleks vastus ülesseatud küsimuse peale: põhiseaduse puutumatus järele valvab Eestis kohus. Iga kohtunik on kohustatud tarvitama ainult põhiseadusega kokkukõlas olevaid seadusi. Iga põhiseaduse vastase seaduse või määruse jätab kohtunik asja harutamisel tarvitamata, olgu see seadus või määrus oma seadusandliste asutuste poolt antud või tunnustatud, olgu see sündinud ennemini või peale põhiseaduse maksimahakkamist, olgu see ka üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse määrus.

R. Rägo.

Maasaajate määramine ja administratiivkohus.

Administratiivkohus sel kujul, nagu ta meil praegu olemas, asutati Venemaal küll Kerenski ajal, aga aeg, mille jooksul

ta sai töötada, oli selleks liig lühike, et näha, kuidas see kohus suudab tegeliku elu ja administratiiv- ja omavalitsuse asutuste tegevuse peale mõjuda ja missugused on need asjad, mis administratiivkohtus harutusele tulevad. Kui meie Vabariigis Riigi Teatajas nr. 10 — 1919 a. väljakuulutatud Aj. Valitsuse poolt vastuvõetud administratiivkohtu-korra põhjal administratiivkohus asutati, ei võinud vist küll ette aimata, et maareformi teostamine suure hulga, kui mitte kõige rohkem, asju administratiivkohtule annab.

Siinkohal tahan rääkida mitte kõikidest asjadest, mida maareformi teostamise tagajärjel administratiivkohtutel tuleb harutada ja otsustada, vaid ainult asjadest, mis riigistatud maade kruntidesse planeerimisse ja planeeritud kruntide peale maasaajate määramisesse puutuvad.

Riigistatud maade kruntidesse planeerimine ja plaaneritud kruntide peale maasaajate määramine on maareformi teostamisel kaks tähtsamat momenti.

Kuni 5. aug. 1921. a. toimetati maade planeerimist Vabariigi Valitsuse poolt 28. jaanuaril 1920. a. vastuvõetud maareformi. T. m. § 49 — 64 järele (R. T. nr. 16/17 — 1920. a.). Nende määruste § 51 — 62 on Riigi Teatajas nr. 65 — 5. aug. 1921. a. avaldatud Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud määrustega osalt muudetud, osalt täiendatud. Nende määrustega on asutatud maakonna planeerimise komisjonid, mille määruste § 57 järele moodustavad: 1) riigimaade ülem ehk tema abi, 2) maakonna metsaülem, 3) Maakonnaavalitsuse esindaja, 4) kohtuliige kohaliku Rahukogu määramisel, 5) maakonnamaamõõtja ja 6) Vallanõukogu liige vallast, kuhu kuulub korralduse all olev maa. Endiste määruste järele tegutses „Kohalik planeerimiskomisjon“, mis koos seisis: 1) riigimaade ülemast ehk tema asemikust, 2) Maakonnaavalitsuse esindajast, 3) Metsade Peavalitsuse esindajast, 4) vanemast maa-

mõõtjast ehk tema asemikust, kes planeerimise kava valmistanud ja 5) kohaliku Vallanõukogu 2 esindajast.

Maakonna planeerimiskomisjoni otsuste peale võib kaevata planeerimise peakomisjonile, kes asub Maakorralduse Peavalitsuse juures ja kelle moodustavad: 1) põllutööministri poolt määratud esimees ehk tema abi, 2) Maakorralduse Peavalitsuse ülem ehk tema abi, 3) maa-mõõdu ja hindamise valitsuse esindaja ja 4) Metsade Peavalitsuse esindaja.

Maakonna planeerimise komisjon vaatab maamõõtja poolt kokkuseatud planeerimis-kava ühes ligipandud materjaliga ja sissetulnud kaebustega läbi ja a) kinnitab ta ettepannud kujul, ehk b) teeb selles tarvilised vähemad muudatused, ehk c) saadab tagasi uuesti kokkuseadmiseks. Lõpulikuks kinnitamiseks saadetakse planeerimiskava planeerimise peakomisjonile, kelle otsused on lõpulikud (§ 63). Peakomisjoni otsuse peale võib kaevata Riigikohtu administratiiv-osa-konnale.

Planeerimise teel saadud maatüksustest eraldab Põllutööministeerium maaref. T. m. § 65 järele riigi ja omavalitsuse asutusele, tööstusliste ettevõtete alla ja teisteks eriotstarveteks määratud maatüksused ja jätab nad oma kätte pidada ehk annab nad välja nende tarvitajatele vastavate erimääruste ja Põllutööministeeriumi poolt äratähendatud tingimuste põhjal.

Peale § 65 äratähendatu, annab Põllutööministeerium planeeritud maatüksused maareformi T. m. § 66 järele, rendile esialgu 6 aastaks. § 68 järele seab maasaajate nimekirjad kokku Vallanõukogu ühisel koosolekul riigimaade ülemaga, kelle ülesandeks on selle järele valvata, et maasaajate nimekirjade kokkuseadmine sünniks seaduslikus korras ja et kaitsitud oleksid sõdurite huvid. Sellesama paragrahvi märkuse 2 järele (R. T. nr. 7 — 1921. a.) määrab Põllutööministeerium

ära maasaajate arvu iga üksiku mõisa kohta kui ka maatüksused, mille kohta Vallanõukogud maasaajaid üles võivad seada. § 75 järele (R. T. nr. 17 — 1921. a. 11. märtsist muudetud tekst) vaadatakse Vallanõukogude otsuste peale sissetulnud kaebused läbi Maakonnaavalitsuse koosolekul, millest maakonna rahvaväe-ülem sõnaõigusega osa võtab ja kus maasaajate nimekirjad kindlaks määratakse. On Maakonnaavalitsus ja rahvaväe-ülem kandidaatide asjus lahkarvamisel, siis protokollitakse viimase arvamine ühes Maakonnaavalitsuse otsusega ja saadetakse kõik asja kohta käiv materjal ühes nimekirjadega ja protokolliga ärakirjadega põllutööministrile seisukoha võtmiseks. Põllutööministrilt tagasisaadud materjali põhjal teeb Maakonnaavalitsus lõpuliku otsuse maasaajate üle ja saadab nimekirjad ühes asja juurde kuuluvate materjalidega, nagu juhtumisel, kus lahkarvamist Maakonnaavalitsuse ja rahvaväe-ülemaga vahel ei ole, kohalikule riigimaade ülemale edasi.

Maade planeerimise ja planeeritud kohtade peale maasaajate määramise korda võrreldes, paistab silma, et Põllutööministeerium ennast täitsa kõrvaldanud on planeeritud kohtade peale maasaajate määramisest. Maade planeerimine toimetatakse aga Põllutööministeeriumi ülesandel ja planeerimise peakomisjon, kes planeerimiskava kinnitab, seisab koos ainult Põllutööministeeriumi esindajatest, kuna maakonna planeerimise komisjoni koosseisus on kaks omavalitsuse esindajat, nimelt maakonnaavalitsuse ja Vallanõukogu esindaja ja kohtu liige. Põllutööministeeriumil on täielik võimalus planeerimise käsku jälgida, otsustada tema otstarbekohasuse üle.

Planeeritud kohtade peale maasaajate määramisel võtab osa Vallanõukogu koosolekutest küll riigimaade ülem, kelle ülesandeks on selle järele valvata, et maasaajate nimekirjade kokkuseadmine sünniks seaduslikus korras ja et sõdurite

huvid oleksid kaitstud, aga Maakonna-
valitsuse koosolekust, kus maasaajate
nimekirjad kindlaksmääratakse, Põllutöö-
ministeeriumi esindajad osa ei võta.
Põllutööministeeriumi lähevad asjad Maa-
konnavalitsusest ainult sel juhtumisel,
kui on lahkarvamised Maakonnavalitsuse
ja rahvaväe-ülema vahel, ja ainult seisu-
koha võtmiseks.

Peale selle on Põllutööministeeriumil
õigus määrata sõduritele maad ilma Val-
lanõukogu otsuseta (maaref. T. m. § 68
märkus.

Kõik kohtade pärast tekkivad vaidlused
on jäetud administratiivkohtu lahendada.

Planeerimise peakomisjoni otsuste
peale võib kaevata, nagu üleval juba
ära lähendatud, Riigikohtu administratiiv-
osakonnale. Kaebusi planeerimise pea-
komisjoni otsuste peale on antud Riigi-
kohtule võrdlemisi mitte palju.

Maakonnavalitsuse otsuste peale maa-
saajate nimekirjade kindlaksmääramise
asjus antakse kaebused Rahukogule. Nii-
suguseid asju on Rahukogudel palju
harutada. Võiks ütelda, et suurem osa
administratiiv-asjadest, mis Rahukogudes
otsustatakse, on kaebused Maakonnavalit-
suse otsuste peale maade asjus. Rahu-
kogust lähevad need asjad revisjoni-korras
Riigikohtu administratiiv-osakonna otsus-
tada.

Riigikohus töötab kaks aastat ja selle
aja jooksul on temal olnud harutusel
mitte vähe revisjonikaebusi Maakonna-
valitsuste otsuste peale maasaajate mää-
ramise asjus. Riigikohtu otsuseid nii-
suguseis asjus läbi vaadates, — otsusta-
mata asjadest oleks enneagne rääkida,
tekib küsimus, kas on otstarbekohane, et
maasaajate määramine on täiesti oma-
valitsuse asutuste, Vallanõukogu ja Maa-
konnavalitsuse peale pandud ja et Põllu-
tööministeerium ennast sellest täiesti on
kõrvaldanud.

Kohtuotsustest on näha, et omavalit-
suse asutustel, Vallanõukogul ja Maa-

konnavalitsusel, on maasaajate määrami-
sel lahendada tulnud mitte ükski vaidlusi
maatahtjate vahel, vaid tihti on nad püü-
nud parandada vigu, mis maade planeer-
imisel on tehtud.

Vigu on tehtud väikekohtade ümber-
planeerimisel. On juhtumisi, kus pla-
neerimisel ühe talu hooned teise talu
krundi sisse on aetud. Mõnel juhtumi-
sel on väikekohapidaja, kellel oma koha
peale maascaduse ja maaref. t. m. järele
täieline õigus oli, maast ilma jäetud ja
tema endine koht teise koha külge pla-
neeritud ühes hoonetega. Vallanõuko-
gud ja Maakonnavalitsus on püüdnud
säherdustel juhtumistel viga parandada
ja on kohtade peale rohkem kui ühe
maasaaja määranud. Teisel juhtumisel
püüab Maakonnavalitsus appi tulla väike-
kohtade pidajatele, kellel mõisa piiri ääres
majad ja mõned vakamaad maad ja kes
planeerimisel on tähele panemata jäetud,
sellega, et määrab naabruses vabaks saa-
nud krundi nende vahel ärajagamiseks.
Need on üksikud juhtumised. Võiks
isegi mõisat nimetada, kus nad on ette-
tulnud, aga seda ei ole tarvis. Tahtsin
ainult näidata, et planeerimisel on vigu
tehtud ja omavalitsuse asutused on jõudu-
mööda püüdnud neid vigu parandada.
Kannatanud on peaaesjalikult mõisa väike-
kohtade pidajad. Kannatajal oleks pa-
rem olnud, kui tema käes tarvitada olnud
maad ei oleks ülepea planeeritud, oleks
puutumata jäetud. Tihti ei ole need,
kes on kannatanud, teadnudki, et nende
maad ümber planeeriti. Nad on näinud,
et maamõõtja on koha peal käinud ja
märgid üles seadnud, aga mida kavatseti
nende maaga teha, seda ei ole neile teada
antud. Planeerimiskava aga on peakom-
misjoni poolt kinnitatud, peakommisjoni
otsused aga on lõpulikud. Oleks või-
nud peakommisjoni otsuse peale Riigi-
kohtusse edasi kaevata, aga tähtaeg on
lastud mööda minna, sest et ei ole kae-
bamiskorda teada olnud.

Vigu on tehtud peajasjalikult planeerimisel, mida on toimetatud määruste järele, mis maksivad olid kuni 5 augustini 1921 a. Uus planeerimiskord (R. T. nr. 65 — 1921 a. 5. aug.) tagab, et kohalikud elanikud planeerimisest teada saavad, ja annab võimaluse neile, kes koha peal elavad, planeerimiskavaga tutvuda ja oma sooviavaldustega maamõõtja ja planeerimiskomisjoni ees esineda ja õigel ajal kaebusi tõsta.

Teisi otsuseid läbi vaadates näed omavalitsuse asutuste nõrka külge maasaajate määramisel. Puudub ühetaoline praktika üksikute Maakonnaavalitsuste vahel asjade otsustamisel: ühed Maakonnaavalitsused otsustavad asju ühtemoodi, teised niisamasuguseid asju teisiti. Puutuvad silma isegi revisjonikaebused, milles öeldakse, et N. Maakonnaavalitsus teeb teatava kategooria kandidaatide kohta sihikindlalt nii- ja niisuguse otsuse.

Niisugune ühtlase praktika puudumine maasaajate kindlaksmääramises omavalitsuse asutuste vahel on puudus, mida administratiivkohus ei saa kõrvaldada. Vallanõukogud ja Maakonnaavalitsused muutuvad oma koosseisus, ühed lahkuvad koosseisust, teised tulevad asemele, ja ei või nõuda, et seesuguse olukorra juures välja areneks teatav praktika ja omandataks teatav vilumus asjade otsustamiseks.

Ometigi on planeeritud kohtade peale kandidaatide määramine üks kõige põnevamatest küsimustest maareformi teostamisel. Oleks tarvis, et maasaajate määramisel üle terve Vabaringi ühtlaselt talitataks. Administratiivkohtu peale seda ühtlustamist panna, on ebaloomulik, sest kohus otsustab üksikuid asju, aga ei anna juhtnööre.

Sellepärast oleks soovitatav, et Põllutöoministeerium kohtade peale maasaajate määramisest osa võtaks niisama, kui ta osa võtab maade planeerimisest. Väga heasti võiks maasaajate nimekirjade kin-

nitamine ja maasaajate kindlaksmääramine, esialgset maasaajate nimekirjade kokkuseadmist Vallanõukogude kätte jättes, anda Maakonnaavalitsuste asemel sellekohase komisjoni kätte, millest ka Põllutöoministeeriumi esindajad osa võtaksid. Siis oleks Põllutöoministeeriumil võimalus jälgida, kuidas tegelikult maasaajad määratakse, missugused planeerimisel tehtud vead sealjuures avalikuks tulevad, missugused vaidlused maasaajate vahel kohtade pärast tekivad. Põllutöoministeeriumil oleks võimalus ühtlustada maasaajate määramise korda.

Peale maakonna planeerimise komisjoni on olemas maakonnas veel Maakorralduse Nõukogu, kelle liikmeteks on a) riigimaade ülem, b) maakonna rahva-väe ülem, c) maakonna metsaülem, d) vanem maamõõtja, e) Maakonnaavalitsuse esindaja, f) kohtuliige Rahukogu määramisel, g) 3 maakonna nõukogu esindajat ja h) kohalik maksuinspektor (maat. m. § 9).

Kui võrrelda Maakonnaavalitsuse koosseisu ühelt poolt ja praeguse maakonna planeerimiskomisjoni ja Maakorralduse Nõukogu koosseisusid teiselt poolt, võiks öelda, et niihästi komisjon kui ka nõukogu oleksid ehk rohkem kompetentsed maasaajate nimekirja kinnitama, kui Maakonnaavalitsus. Maasaajate nimekirjade kindlaksmääramine peaks antama Maakonnaavalitsuse asemel komisjoni kätte, kes oma koosseisu poolest vastaks maakonna planeerimiskomisjonile ehk Maakorralduse Nõukogule, ja teda tuleks nimetada lihtsalt maakorralduse komisjoniks.

Sealt võiks asjad minna lõpuliikuks otsustamiseks peakomisjoni, kellel peaks olema vastav koosseis. Peakomisjoni otsuste peale võiks kaevata Riigikohtu administratiiv-osakonnale.

Praktiline tagajärg sellest oleks: 1) Põllutöoministeeriumil oleks täieline ülevaade kohtade peale maasaajate mää-

ramisest, oleks võimalus tarviduse korral maareformi teostamise määruste täiendamiseks ja muutmiseks juhtnööre välja töötada ja Valitsusele kinnitamiseks ette panna ja sellega ilmsiks tulnud puudusi kõrvaldada. 2) Maakonnaavalitsused vabaneksid tööst, mis neile erakordselt peale pandud ja milleks nad küllalt ettevalmistatud ei ole. 3) Rahukogud vabaneksid hulga kohtuasjade harutamise, sealjuures aga otsustataks asjad ise, võib olla, kiiremini.

Niihästi maakonna kui ka peakomisjoni istungid peaksid avalikud olema ja asjast huvitatud isikutele ehk nende volinikkudele peaks võimalus antama ka suusõnalisi seletusi asja kohta anda.

Need komisjonid kujuneksid umbes sarnasteks, nagu nad Venemaal olid loodud Stolõipini maareformi elluviimiseks. Need Venemaa komisjonid töötasid küllalt otstarbekohaselt, nende koosseis tagas küllalt õiglast asjade otsustamist.

Meie praegusel maakonna planeerimiskomisjonil ja veel rohkem Maakorralduse Nõukogul on palju sarnasust Venemaa maakonnu maakorralduse komisjoniga. Kui niisugune kord loodaks, võiks Maakorralduse Nõukogu ja maakonna planeerimiskomisjoni funktsioonid ka maakorralduse komisjoni peale panna.

Ka maade eraldamise otstarbekohasuse üle, mida Põllutööministeerium toimetab maareformi t. m. § 65 põhjal, võiks maakorralduse komisjon otsustada. Niisama ehk võiks komisjon lahendada vaidlusi, mis tekivad metsavahikohtade ja maade pärast, mis on antud Metsade Peavalitsuse korraldada. Nüüd lahendavad neid küsimusi ainult Põllutööministeerium ja Metsade Peavalitsus, kes asjast kaugel olles ja ainult oma ametnikkude kaudu teateid saades otsustavad asju, kui nad ehk mitte veel kõigekülgselt ei ole välja selgitatud. Võib olla, et väheneks siis ka kaebuste

arv, mis praegu maade asjus Põllutööministeeriumi ja Metsade Peavalitsuse peale Riigikohtule antakse.

P. Puusep.

Kohtutegelaste ametiriide vormist.

Üks sotsiaalse eetika algnõuetest on see, et iga inimene korralikult ja viisakalt ning oludele ja ümbrusele vastavalt riides peab käima. Kes seda nõuet ei taha või ei jõua täita, langeb oma kaaskodanikkude lugupidamises. Aga mitte üksi olude ja ümbruse kohaselt, vaid ka ettetulevatele elujuhtumistele vastavalt peab inimene riides olema, kui ta oma ümbruskonna pilke ja põlguse alla ei taha sattuda. Kes pidulikkonnas musta kehalist tööd teeb, saab naeruvääriliseks, ja kes tööriietes pidule läheb, võib kindel olla, et tema peale kõõrdi vaadatakse ehk piduliste hulgast välja heidetakse. Nii on see praegu ja nii oli see juba kahe tuhande aasta eest, nagu selgub uues testamendis jutustatud loost, kus mees tõrkus pidule minemast, sellepärast et tal pulmakuube ei olnud. Vene vanasõna, et külalist vastu võetakse tema riiete kohaselt ja ära saadetakse tema mõistuse kohaselt¹⁾, on oma esimeses pooles täiesti õige, kuna tema teise poole kohta peab tähendama, et hästi riides olevat rumalat külalist küll vahest vähem lahkelt ära saadetakse, kui teda vastu võeti; et aga targal inimesel, kes halvasti riides, raske on leida juhust oma tarkuse näitamiseks, sest harilikult katsutakse temast võimalikult ruttu lahti saada ja tehakse temaga vähe tegemist.

Esimesel pilgul paistab niisugune seltskonna suhtumine riiete küsimusesse pealiskaudne ja ülekohtune olevat, aga tõepoolest see nii ei ole. Sotsiaalse kooselamise hubasemaks tegemise huvi-

1) По платью встречаютъ, по уму провожаютъ.

des on seltskond õigustatud nõudma, et tema liikmed oma elamisega ja olemissel seltskonna harjunud kombeid respektieriks, tema süüdsuse- ja ilutunnet jämedalt ei haavaks ja, seega pahameelt sünnitades, oma kaaskodanikkude hingelist tasakaalu ei rikuks. Sellepärast ei ole see, kuidas keegi riides käib, mitte tema eraasi, vaid on ühtlasi ka küsimus, milles seltskond huvitatud. Järjelikult peab kantav riie, et oma otstarvet igapidi täita, vastama ühelt poolt kandja huvidele ja teiselt poolt täitma seltskonna nõudeid.

Kandja seisukohast peab riie olema kõige pealt otstarbekohane, s. o. ta peab kandjat kaitsma välise ilma mittesoovitavate mõjude, nagu külma, niiskuse jnc. vastu ja ei tohi kandjale tema töös ja liikumises takistav olla. Voorimehele, näituseks, on talvel pikk kasukas ja raskest säärega saapad väga kohased, kuna nad kirjakandjale mitte soovitatavad ei oleks, sest et nad teda käimisel takistaksid.

Peale selle peab riidekandja ise oma huvides ka selle eest hoolitsema, et tema riie vastaks tema seltskondlikule seisule, sest inimesed on harjunud igapäevases käimises hindama ja liigitama isikuid, kes neile ligemalt tundmata, riiete, kui silmapaistvama majanduslise jõukuse mõõdupuu ja kihti kuuluvuse tunnismärgi järele. Sellepärast peetakse ka põlgusevääriliseks seda, kes ennast võõraste hilpudega chib, sest selles peitub püüd seltskondlikult ja majandusliselt kõrgema hinde osaliseks saada, kui ära teenitud, ja see on teataval viisil pettus. Sellesama pärast paneme meie ka vähem rõhku oma riiete korrallikkuse ja headuse peale siis, kui me oma kodu oleme või seltskonda läheme, kus meid igamees tunneb, kuna meie võõrasse kohta minnes ennast hoolega riidesse seame.

Seltskonna seisukohalt peab riie vastama kõige pealt süüdsusenõuetele. Ta

peab katma kõiki neid kehaosasid, millele avalikku paljastamist kombevastaks peetakse. Teiseks ei tohi riie oma välimusega seltskonna ilutunnet jämedalt haavata ega silmatorkava ekstravagantsusega ümbruse meeoleu tasakaalu rikkuda. Kolmandaks peab riie kohane olema sellele juhusele, mille puhul teda kantakse, s. o. ta peab kokkukõlas olema selle juhuse elevusega ja kaasa aitama seda elevust luua ning alal hoida.

Peale selle on riidel teatavatel korradel veel ülesanded, mida sotsiaalpoliitilisteks võiks nimetada. Kui, näituseks, kõigil maal välispolitsei ametnikud vormiriiet kannavad, siis ei sünni see mitte ükski sellel otstarbel, et neid publikumile tuntavaks teha ja kui teatava ametivõimu esindajaid legitimeerida, vaid ühtlasi tahetakse nendele sellega ka anda niisugust välimust, mis ümbruses teatavat lugupidamist nende vastu ärataks ja niiviisi neile kergendaks nende ülesannete täitmist avaliku korra jalalhoidmisel. Harjumuse ja traditsiooni mõjul on mõnedel maal niikaugele saadud, et lugupidamine, mida seltskond tunneb teatava elukutse ehk ameti vastu, on üle läinud selle ameti esindajatele omase vormiriide peale, nii et kõrvaliseks jääb küsimus isikust, kes seda riidet kannab. Nii oli lugu Saksamaal enne suurt Euroopa sõda, millest drastiline näitus on tuttav lugu Köpenicki päälükust.

On olemas ametid, millede kohuste täitmist ilma sellekohase ametiriideta omale ette ei saa kujutada. Need on niisugused ametid, millede kohuste täitmine on ühendatud teatava pühalikkusega ehk tseremoniaalsusega, nagu see näituseks vaimulikkude talituste juures olemas on. Kõikide uskude vaimulikud, välja arvatud ainult mõnel uuemal ajal tekkinud lahkusu ettelugejad, keda õieti vaimulikkudeks meesteks selle sõna tõsises mõttes ei võigi lugeda, kannavad juba vanast ajast saadik oma ametitali-

tustel teatavaid ametiriideid, mis mitte ükski neid, kui vaimulikku, tuntavaks ei tee, vaid ka seda pühalikku meeleolu, mis vaimulikkudele talitustele omane, aitavad äratada ja tõsta ning seega nende mõju rahvahulkade peale suurendada. Ühtlasi võib niisugusel korral ametiriie ka tema kandja peale ülendavalt mõjuda, nimelt temas tundmust äratada, et ta ühe hariliku, igapäevase riidega enesest äraheidab ka oma hariliku loomuse kõigi tema inimlikkude nõrustega ja puudustega ja ametiriide selgapanemisega muutub uueks olevuseks, mis tema kõrgele kutsele kohane. Et niisugune subjektiivne tundmus isiku, kellel see tundmus on, ka objektiivselt kohasemaks teeb oma ametikohuste täitmiseks, selle üle ei hakka vist keegi kahtlema, kes inimese hingeelu nähtuste üle on järele mõtelnud.

Õigusemõistmine on üks ühiselu tähtsamatest ning kõrgematest ülesannetest ja sellepärast on tema teostamine ka igal pool ja igal ajal teatava pühalikkuse ja tseremonialsusega ühendatud olnud.

Õigusemõistmise välised vormid on meie noor Vabariik üle võtnud vene kohtult; ülevõtmata on aga jäetud veneaegsete kohtunikkuude säravad mundrid, ja seda õigusega, sest need ei ole meile kohased. Tsaariaegsel Venemaal tugenes valitsuse autoriteet püssitääkide peale ja sellepärast demonstreeris valitsus sõjaväelist võimu igal pool, kus ta massidele tahtis imponeerida. Ka kohtunikkuudele aeti selga mingisugused imiteeritud kindralimundrid, millel teataval ajajärgul pagunid ei puudunud, et kohtu prestiihi rahva silmis tõsta.

Eesti Vabariigi valitsusvõimu aluseks ei ole aga mitte toores jõud, vaid rahva vankumata tahtmine ning sisemine tublidus ja sellepärast siis ei või Eesti kohus tarvitada oma prestiihi tõstmiseks toore jõu ning vägivalda sümboleid, nagu seda vene kohtunikkuude mundrid olid.

Ei tohi aga ka edasi kesta Eesti kohtutes praegune seisukord, kus mitte ükski rahukohtunikud, vaid ka kõrgemate kohtute liikmed istuvad kohtulaua taga mingisugustes kirjudes „pinsakutes“ ja mitmevärvilistes pükstes, sellega kohtu välist kuju labaseks ja äripäevaseks tehes. Lääne-eurooplasel, kes meie kohtusse sattub, võib, meie kohtunnikka nähes, umbes niisugune tundmus olla, kui meil oleks õpetajat nähes altari ees ehk kantslis ilma talaarita, koduses ülikonnas. On tingimata tarvilik, et kõik kohtutegelased oma kõrge ülesande täitmisel avalikkudel istungitel kannaksid riideid, mis oma vormi ja värvi poolest vastaksid õigusemõistmisega ühenduses olevate talituste tõsidusele ja pühalikkusele ja kaasa aitaksid kohtusaalile kohast meeleolu luua.

Missugused peaksid need riided oma vormi poolest olema?

Eespool-seletatud põhjustel ei ole mundritaoline ametikuub meil vastuvõetav. Jääb üle ainult Lääne-Euroopas tarvitata talaaritaoline „roob“ (la robe), mis on alguses olnud õpetatud meeste (doktorite) seisuslik ülikond ja kohtutesse üle tulnud ühes õpetatud juristidega — mõlema õiguse doktoritega (doctores utriusque iuris). Selle riidevormi üks omadus, mis tema kohtutegelastele iseäranis kohaseks teeb, on tema lahkumine meie praegusest riiete moodist, nii et teda igapäevases elus ei kanta ja tema sellepärast sageda ja äripäevase tarvitamise läbi ei või profaneeruda.

See ametiriie oleks ka Eesti kohtutegelastele kõige kohasem ja peaks nende seadusandlikul teel määratama, nimelt mitte ükski kohtunikkuudele, vaid ka teistele kohtutegelastele: prokuratuuri esindajatele, advokaatidele ja kohtusekretäridele, et kohtuvälimine kuju oleks ühtlane.

Mainitud ametiriide vormi meie siin üksikasjaliselt harutama ei hakka; selle

väljatöötamine oleks kunstnikkude ja rätseppade asi.

Niikaua aga, kui ametiriied seatud ei ole, peaksid kohtutegelased kohtu prestiihi alalhoidmise huvides ja seltskondliku viisakuse nõuete täitmiseks avalikkudele kohtuistungitele ilmuma mustades ülikondades (saterkuubedes).

Nende välimuse küsimustega tegemist tehes ei taha me muidugi unustada, et kohtu prestiihi alalhoidmiseks ja tõstmiseks kõige mõjuvam abinõu on kohtutegelaste sisemine tublidus ja et Eesti kohtunikku peab tema tegevuses juhtima sama tahtmine, milles Rooma juristid juba kahe tuhande aasta eest õigustmõistmise ja õiglusemõiste sisu nägid, nimelt: constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.

R. Gabrel.

Omavalitsuse asutuste esinemise kord kohtutes.

Omavalitsuse asutustel, kui juriidilistel isikutel, tuleb sageli varanduslikes ja õiguslikes küsimustes kohtutes kord nõudjana, kord kostjana esineda.

Kohtupraktikas võib tähele panna, et kaunis paljud sisuliselt õigustatud ja põhjendatud omavalitsuste kaebused kohtutes puht vorminõuete puuduste seisust läbi vaatamiselt kõrvaldatakse. Seda nähtust tuleb seletada, esiteks, sellega, et paljudel omavalitsuse asutustel ei ole küllalt tuttav see kord, mida seadus omavalitsuse asutustelt kohtutes kaebustega esinemise puhul nõuab ja, teiseks, et kohtud ise juba algusest omavalitsuse asutuste suhtes seaduse nõuete täitmise peale küllalt rõhku ei pannud.

Järgnevad read olgu selgitamiseks ja tutvustamiseks omavalitsuse asutustele selle korraga, mida seadus neilt nõuab kohtutes esinemise korral.

Omavalitsuse asutused on samati riiklised asutused, kui puht kroonu asutu-

sedki; sellepärast on maksvates seadustes, nagu linna ja maakonna omavalitsuse kohta käivates seadustes (Linnaseadus § 5 ja V. Seaduste ja Korral. Kogu 28. juulist 1917 a. nr. 173 § 954, XIV jao lisa § 5), ette nähtud, et omavalitsuse asutused, esinedes kohtutes oma nõudmisega ja vastukostustega, peavad kinni pidama samast korrast, mis on maksev kroonu asutuste kohta.

Missugune kord on maksev kroonu asutuste kohta, seda leiame meie Ts. Kp. S. §§ 1285 ja 1286. Neis paragrahvides on üteldud, et kroonu asutused nõuavad ja kostavad kohtutes ainult iseäraliste volinikkude kaudu, keda kohaliku asutuse ametnikkude seast määratakse ehk keda valitakse vaba kokkuleppe alusel nende isikute seast, kellel seaduse järele õigus on volinikuks olla (§ 1285), ja et volinikud, kes selleks asutuse ametnikkude seast määratud, peavad nõude ehk vastukostuse sisseseadmise korral kohtule ette panema kirjaliku volituse ehk ettekirjutuse asutuse poolt esitamise õiguse kohta (§ 1286).

Kui § 1285 nõnda võtta ja temast aru saada, nagu ta sõnasõnalt on, siis ei võiks kroonu ja omavalitsuse asutused ilma iseäralise voliniku kaasabitä ühtegi nõude- ehk vastukostuse-palvet kohtule ära anda. Vene Senat oli ka varemalt sellel arvamisel, et iga kroonu ja omavalitsuse asutuse kaebus, kui ta kaebaja asutuse iseäralise voliniku poolt ei ole sisse antud, olgugi et kaebaja asutuse täie koosseisu poolt on alla kirjutatud, tuleb kohtul läbivaatamiselt kõrvaldada, kui Ts. Kp. S. § 1285 rikkumisel antud kaebus (V. S. Ts. K. D 1878—193). Pärastpoole Vene Senat loobus tähendatud vaatekohast ja seletas § 1285 selles mõttes, missugust seletust ka õigemaks tuleb lugeda, et kroonu ja omavalitsuse asutuste kaebused ehk kostused, kui nad asutuse täie koosseisu poolt on alla kirjutatud ja asutuse nimel

kohtule äraantud, peavad kohtu poolt vastu võetud ja sisuliselt läbiharutatama, ainult asjahaarutamise kohtus ei või kroonu ehk omavalitsuse asutus täies koosseisus osa võtta, vaid see võib ainult iseäralise voliniku läbi sündida (V. S. Ts. K. D 1886—99).

Volitused, mida kroonu ehk omavalitsuse asutused oma volinikkudele välja annavad asja ajamiseks kohtutes, on kahesugused. Ühed on kui ettekirjutused asutuse poolt oma ametnikule teatavas asjas kohtus asutuse nimel kaebusega ehk kostusega esineda, milles ka volituse piirid on ära tähendatud, ja teised on harilikud kirjalikud seaduslikus korras kinnitatud volikirjad, missuguseid asutus eraisikutele võib välja anda.

Esimest liiki volitused on tempelmaksust vabad, kuna teist liiki volitused tempelmaksu alla käivad, harilikus korras. Tuleb juurde lisada, et esimest liiki volitusi võib kroonu ehk omavalitsuse asutus, Vene Senati seletuse järele (1888—96), ka vannutatud advokaatidele välja anda. Säärasel juhtumisel käivad esimest liiki volitused tempelmaksu alla samal määral kui harilikud volikirjadki.

Nõnda siis näeme, et selleks, et omavalitsuse asutuste kaebused ja kostused kohtutes sisulist harutust leiaksid, on tarvis, et kaebused ja vastukostused, mis asutuste nimel kohtutesse antakse, oleksid kas omavalitsuse-asutuse täie koosseisu (tuleb mõista otsusevõimulist koosseisu) poolt või asutuse voliniku poolt alla kirjutatud ja viimasel korral, s. o. kui volinik asutuse nimel kohtus esineb, tuleb kohtule ette panna asutuse poolt väljaantud ettekirjutus ehk volikiri selle tõenduseks, et asutus on otsustanud teatavas asjas kaebust tõsta ehk vastukostust anda ja volitanud kaebuse ehk vastukostuse andjat seda otsust täide saatma.

Lõpuks, meie kohtud on, nagu eespool juba tähendatud, osalt ka ise süüdi, et mõned omavalitsuse asutused, seadu-

ses ettenähtud kohtutes esinemise korrast kinni ei pea. Süü seisab selles, et meie kohtud, nagu kohtude praktika näitab, ei ole oma tegevuse algusest saadik kohe hakanud omavalitsuse asutustelt Ts. Kp. S. § 1285 ja 1286 täitmist nõudma, vaid on sisulise harutuse alla võtnud kõik kaebused, mis omavalitsuse asutuse juhataja ja sekretäri allkirja kandsid, ilma et nad allakirjutajate käest oleksid volituste ettepanekut nõudnud. Alles siis, kui mõnes asjas ilmsiks tuli, et omavalitsuse asutus, kelle nimel kohtus oli kaebusega esinetud, ei olnud soovinudki kaebust tõsta, hakkasid kohtud omavalitsuse asutustelt Ts. Kp. S. § 1285 ja 1286 täitmist nõudma ja kõrvaldama kõiki neid kaebusi, mis tähendatud seaduste nõuetele ei vastanud.

Sellepärast pidagu omavalitsuse asutused kohtutes esinemise korral nende kohta maksvast korrast kinni; siis kaob iseenesest see nähtus, et omavalitsuse asutuste kaebused puht vorminõuete puudulikkuse tõttu kohtutes läbivaatamiselt kõrvaldatakse.

M. T.

Aruanne Riigikohtu tegevuse kohta 1921. aastal.

Koosseis ja tööjaotus.

Riigikohus seisis 1921. aastal koos üldarvust 9 kohtunikust, kelle vahel töö järgmiselt jagunes: Esimehe K. Parts'i käes kohtuadministratsioon ja kantselei ülevalve, üldkogu juhatus ja seal kõrval osavõtmine tsiviil-osakonna asjade harutamiseks. Abiesimeheks oli valitud J. Lõo, kes ühtlasi tsiviil-osakonna juhatajaks oli; kriminaal-osakonna juhatajaks oli P. Beniko ja administratiiv-osakonna juhatajaks P. Puusep. Liikmeteks olid: tsiviil-osakonnas J. Arro, krimiaal-osakonnas R. Koemets ja P. Kann ja administratiiv-osakonnas M. Taevere ja D. Verhoustinski. — Riigikohtu

prokuröri kohuseid täitis aasta algul üksi R. R ä g o, kusjuures 1. aprillist saadik astus temale alaliseks abiks Kohtupalati prokuröri vanem abi K. L u u d, kes ka juba varemalt Riigikohtu prokuröri kohuste täitmisel iseäranis administratiivjaoskonnas abiks oli olnud. Aprillikuust peale täitis R. R ä g o Riigikohtu prokuröri kohuseid Riigikohtu üldkogu, tsiviil- ja kriminaal-osakonna asjus ja K. L u u d, kui tema abi, administratiiv-osakonnas, tarbekorral teineteist asetades.

Üldkogu.

Üldkogu pidas 2 kohtulikku istungit ja 44 korraldavat koosolekut. Aasta jooksul tuli üldkogule otsustamiseks 30 asja, seal hulgas 5 seaduse seletuse pärimist, millest 4 seletuseandmisega ja 1 lisateadete pärimisega lõpetati; 14 valvakaebust, 4 distsiplinaar-asja, 3 Riigikohtu osakondadest ettepanud asja ja 4 teistsugust asja. Neist asjust on 27 ära lahendatud, kuna 3 pooleli on. Korraldavatel koosolekutel oli harutada 188 küsimust.

Riigikohtu üldkogus harutamisel olnud küsimuste hulgas oli, nagu eelmisevalgi aastal, mõningate seaduste eelnõude läbivaatamine, mille kohta heaksarvamist nõutud. Nendest puutusid möödunud aastal kohtute korraldust kaks seaduse-eelnõu — kohtute lahutamise ja kohtupristavite uue tasu taksi eelnõud. Viimane eelnõu tunnustati tarvilikuks ja tehti suurema osa määruste kohta põhjalikkude paranduste ettepanekud. Kõige suurema tähtsusega oli kohtute lahutamise seaduse eelnõu, mille varal rahukohtu-kohti üldkohtute süsteemist kavatsetakse välja eraldada. Kohe uue kohtuministri ametisseastumisel paluti kohtuasutusi arvamist avaldada, kas rahukohtu-kohad ei tule üldkohtutest lahutada ja veneaegne kord jalule seada, nii et rahukohtud ja üldkohtud rööbiti peaksid tegutsema. Riigikohus asus selle kavatsuse kohta, mis

meie kohtute senisele korrale ja edasiarendamisele risti vastu käib, eitavale seisukohale, seda lühidalt põhistades. Mõne kuu pärast, kesksuvel, saadeti kohtuministrilt valmis eelnõu kohtute lahutamise kohta lühikeste põhistustega seisukoha võtmiseks ja märkuste tegemiseks. Riigikohus harutas eelnõu ja peatas pikemalt kõigi kohtuministri poolt ettetoodud põhistustel, neid oma arvamises mitte kaaluvateks lugedes. Peale selle harutas Riigikohus ka veel küsimust, missuguses sihis tema arvamise järele kohtute korralduse parandused peaksid liikuma, ja soovitas omalt poolt mõningaid vähemaid muudatusi läbi viia. Aasta lõpu poole saadi teada, et Kohtuministeerium oma eelnõu kohtute lahutamise kohta on annud Vabariigi Valitsusele Riigikogule ettepanemiseks. Vana aasta viimaseil päevil on avalikkuse ette toodud ka kohtuministri uued põhistused oma eelnõu kaitseks ja Riigikohtu arvamise arvustamiseks. Riigikohtu seisukohta ei ole ümber lükatud, ümberpöörduvalt, tunnustatakse, et Riigikohtu seisukoht teoreetiliselt õige on ja tema vastu ei saa vaielda, kuid tegelikult nõudvat kohtute ühes süsteemis edasiarendamine suurt tööd, mida Kohtuministeerium jõe puudusel ei saa oma peale võtta, ja sellepärast pidavat vana vene süsteemi juurde tagasi pööratama, et ilmsiks tulnud puudustest üle saada, kuna Riigikohtu poolt soovitatud kohtute ühtlussüsteemi väljaarendamine ja uuesti maksmapanemine mõne aasta pärast võidavat uuesti ette võtta. Et kohtusüsteemi sagedad muutused soovitavad ei ole, sest et säärase muutuste ja murrangute all suured hulgad, kes kõiki uuendusi tarviliselt jälgida ei suuda, uuenduste mitetundmise tagajärjel palju kannatama peavad ja usku kohtukorra pikema püsivuse sisse üldse kõigutatakse, et kohtute üht ehk teist viisi korraldamine õiguse mõistmise kujunemise peale suurt mõju avaldab, kas tema parandamise ehk halven-

damise mõttes, Kohtuministeeriumi eeldused praeguste kohtute puuduste kõrvaldamise teede kohta Riigikohtule eelkõik näivad, siis ei saa Riigikohtus, kes, kui iseseisva Eesti kohtu ülemvalvaja ja õiguse mõistmise, õiguse ja seaduslikkuse teostamise kaitsja, huvitatud on kohtu korraldamise õiges lahendamises, seda asja ka omalt poolt kuidagi mitte lõpetatuks lugeda, vaid peab küll ka järgneval aastal, niipalju kui temal võimalik, selle küsimuse juurde tagasi tulema.

Tsiviil-osakond.

Tsiviil-osakonnal oli aasta algul lõpetamata asju 51, aasta jooksul tuli juurde 349, kokku 409 asja. Nendest oli nõudeasjade nõudehinna kogusumma 12.916.616 marka. Aasta jooksul lõpetati 326 ja jäi lõpetamata 74 asja, nende hinnatud väärtus 339.377 marka. Seaduste seletuse pärimisi oli I, mitmesuguseid palveid ja kaebusi 6.

Avalikka kohtuistungeid peeti 35. Korraldavaid koosolekuid peeti 20, kus 340 asja läbi vaadati. Läbivaadatud 326 asjas jäeti 248 asjas (76%) kaebused tagajärjeta, kuna 78 asjas (24%) otsused muudeti. Kohtupalati otsuste peale antud 50 kaebusest otsustati ära 39, kusjuures 26 (s. o. 66 $\frac{2}{3}$ %) tagajärjeta jäeti ja 13 (s. o. 33 $\frac{1}{3}$ %) rahuldati, kaevatud otsusi muutes. Rahukogu otsuste peale antud kassatsioonikaebustest, üldarvus 340, otsustati ära 279; nendest jäeti 214 kaebust ehk 77% tagajärjeta ja rahuldati 65, s. o. 23%. Nimelt muudeti läbivaadatud Tallinna-Haapsalu Rahukogu 63 otsusest 19, s. o. 30%; Tartu-Võru Rahukogu 92 otsusest, 23, s. o. 25%; Viljandi-Pärnu Rahukogu 86 otsusest 18, s. o. 21% ja Rakvere-Paide Rahukogu 38 otsusest 5, s. o. 13%.

Peale kassatsiooniasjade oli osakonnal harutada 3 palvet asja uuesti ülevõtmise kohta, 1 seletuspärimine ja 6

mitmesugust muud asja, mis kõik ära lahendati, ning lõpuks veel 128 perekonna-nime muutmise asja, millest 90 lahendati, nime muutmist 74 korral lubades ja 16 korral tagasi lükates; 38 nimemuutmise-asja on veel pooleli.

Eelmineval 1920. a. vaadati läbi 257 asja, kusjuures 161 asjas kaebused tähele panemata jäeti (62,6%) ja 96 asja (37,4%) muudeti: Kohtupalati 25 asjas 7 (28%) ja Rahukogude 232 asjas 89 (38%), nimelt tühistati Tallinna-Haapsalu 34 asjas 14 otsust (41%); Tartu-Võru 77 asjas 28 otsust (s. o. 35%); Viljandi-Pärnu 84 asjas 41 otsust (48%) ja Rakvere-Paide Rahukogu 36 asjas 6 otsust (17%).

Kriminaal-osakond.

Toimetusel oli 1921. a. 1954 asja, seal hulgas 1920. a. otsustamata jäänud asju 431. 1921. aastal lahendati 996 kaebuseasja, lõpetamata jäi 958 asja, seal hulgas 6 Sõjaväe-ringkonnakohtu, 12 Kohtupalati, 312 Tallinna-Haapsalu Rahukogu, 407 Tartu-Võru Rahukogu, 142 Viljandi-Pärnu ja 79 Rakvere-Paide Rahukogu asja. Avalikke kohtuistungeid peeti 36, korraldavaid koosolekuid peeti 76 ja vaadati nendel 1490 asja läbi.

Läbivaadatud asjade üldarvust 996 jäeti tagajärjeta 791 (ehk 79,6%), muudeti otsuseid 191 (ehk 19,2%) ja jäeti kaebusi läbi vaatamata 11 (ehk 1,5%); peale selle lahendati 3 teist asja.

Kohtupalati otsuste peale antud 116 kaebusest jäeti tagajärjeta 94 (s. o. 81%) ja rahuldati 22 (s. o. 19%), Rahukogude otsuste peale antud 729 kaebusest jäeti tagajärjeta 579 (79,5%), muudeti 142 (19,5%) ja jäeti läbivaatamata 8 (1%). Tallinna-Haapsalu Rahukogu 217 asjast jäeti 161 kaebust (74%) tagajärjeta ja rahuldati 54 (25%); Tartu-Võru Rahukogu 316 asjast jäeti tagajärjeta 263 (83,2%) ja muudeti 49 (15,5%); Viljandi-Pärnu Rahukogu 100 asjas jäeti

tagajärjeta 76 kaebust (76%), muudeti 22 otsust (22%), ja Rakvere-Paide Rahukogu 96 asjas jäeti 79 kaebust tagajärjeta (82,3%) ja muudeti otsuseid 17 (s. o. 17,7%). Sõjaväe-ringkonnakohtu 127 asjas jäeti 101 korral kaebused tagajärjeta (79,5%) ja muudeti 24 (s.o.19%).

Eelmineval 1920. aastal olid vastavad arvud järgmised: 1009 asjast vaadati läbi 578, Kohtupalati 75 asjas muudeti otsused 9 asjas (12%) ja jäeti tagajärjeta 66 asjas (88%); Rahukogude 364 asjas jäeti kaebused tagajärjeta 270 asjas (74,1%) ja muudeti otsused 94 asjas (25,9%), nimelt Tartu-Võru Rahukogu 120 asjas muudeti 30 otsust (25%), jäeti tagajärjeta 90 asjas (75%); Tallinna-Haapsalu Rahukogu 62 asjas muudeti 22 otsust (35,5%), jäeti tagajärjeta 40 asjas (64,5%); Viljandi-Pärnu Rahukogu 122 asjas muudeti 33 otsust (s. o. 27%), jäeti tagajärjeta 89 asjas (73%) ja Rakvere-Paide Rahukogu 60 asjas 9 asja (s. o. 15%) muudeti ja jäeti tagajärjeta 51 asjas (85%). Sõjaväe-ringkonnakohtu otsuseid 115 asjas muudeti 27 (s. o. 23,5%) ja jäeti tagajärjeta 88 asjas (76,5%) ja Sõjavälja-kohitu 24 otsusest muudeti 5 asja (s. o. 20,8%), jäeti palved asja uuesti ülesvõtmise kohta tagajärjeta 19 asjas (79,2%).

Administratiiv-osakond.

Aasta algul oli lõpetamata I astme asju 322 ja II astme asju 27, kokku 349; aasta jooksul tuli juurde esimesi 454, teisi 247; nii siis oli esimese astme asju kokku 776 ja teise astme asju 274, nendest lõpetati toimetused 369 esimese astme ja 158 teise astme asjas. Lõpetamata jäi 407 esimese astme asja, s. o. üldarvust 52,4% ja 116 teise astme asja ehk 42,4%, kokku 523 asja ehk 49,8%. Seaduste seletamise pärimisi oli 32, millest 26 lahendati. Kohtuistungeid oli 46, korraldavaid koosolekuid peeti 50, kus harutusel oli 984 küsimust.

Lõpetatud 369 asjas muudeti otsused 126 a. (34,1%), jäeti kaebused tagajärjeta 111 a. (30,1%), lõpetati asjatoimetus mõnesugustel põhjustel 46 a. (12,5%), kõrvaldati kaebused läbivaatamiselt 68 asjas (18,4%), seaduste seletuspärimisi lahendati 17 asjas (4,9%). Kõige rohkem tõsteti kaebusi Põllutöoministeeriumi peale, teisel kohal Otsekoheste Maksude Peavalitsuse peale, kolmandal Toitlusministeeriumi peale, siis Siseministeeriumi peale jne. Esimestest, Põllutöoministeeriumi peale tõstetud ja läbivaadatud kaebustest rahuldati 30,5% ja jäeti tagajärjeta 69,5%. Otsekoheste Maksude Peavalitsuse suhtes rahuldati 33,4% ja lükati tagasi 66,6%, Toitusministeeriumi suhtes rahuldati 66,6% ja lükati tagasi 33,4%; Siseministeeriumi suhtes rahuldati 65,4% ja lükati tagasi 34,6%; sõjaringk. ja kaitseliidu ülema suhtes rahuldati 73,3% ja lükati tagasi 26,7%; Sõjaministeeriumi suhtes 47% ja lükati tagasi 53%; Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi ja Haridusministeeriumi suhtes rahuldati pool, teine pool lükati tagasi (50%); rekvireerimise peakomisjoni otsused muudeti 8 läbivaadatud asjas (100%). Siseministeeriumi alla kuuluva Politsei Peavalitsuse asjus oli üldse 3 kaebust, millest 1 läbi vaadati ja tagajärjeta jäeti, teised 2 veel läbi vaatamata; ka ei olnud alamate politsei-ülemate peale revisjonikorras kaebusi.

Lahendatud II astme asjus, mis revisjoni teel Rahukogude ja rahukohtunikude otsuste peale tulnud, üldarvus 158, muudeti otsused 61 korral, s. o. 38,6%, jäeti kaebused tagajärjeta 66 korral (41,6%), kustutati asjatoimetus maha 21 korral (13,2%) ja kõrvaldati kaebused 10 korral (6,6%). Rahukogude otsuse peale tõstetud kaebuste peale muudeti Rakvere-Paide Rahukogu otsuseid 1 (20%); Viljandi-Pärnu 16 (66,7%), Tartu-Võru Rk. 26 (45,5%), kuna Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuste suhtes muutmisi ei järgnenud.

Rahukohtunikkude otsuste peale tõstatud kaebuste asjus muudeti Tallinna-Haapsalu ringkonna kohtunikkude otsuseid 25%, Tartu-Võru ringkonna suhtes 64%, Viljandi-Pärnu ringkonna suhtes 35,7% ja Rakvere-Paide ringkonna suhtes kõik 4 (100%).

1920. a. lõpetati sissetulnud 762 asjast 204 esimese astme ja 209 teise astme toimetust, kokku 413 asja. Esimese astme asjus muudeti 47 otsust (23%), jäeti kaebusi tagajärjeta 51 (25%); kustutati toimetusi maha 6 (2,9%), kõrvaldati läbi vaatamiselt 91 kaebust (44,6%). 26 järelepärimise peale anti seaduste seletusi 9 küsimuses, kõrvaldati 15; kustutati ja lõpetati 2. Siseministeeriumi suhtes rahuldati kaebusi 4 (40%) ja jäeti tagajärjeta 6 (60%). Otsekoheste Maksude Peavalitsuse suhtes rahuldati 1 (14,3%) ja jäeti tagajärjeta 6 (85,7%); Riigikontrolli suhtes muudeti otsused kõigis 8 läbivaadatud asjas (100%), Põllutöoministeeriumi suhtes rahuldati 8 kaebust (29,6%) ja jäeti tagajärjeta 19 (70,4%); Toitlusministeeriumi suhtes rahuldati 12 (85,7%) ja jäeti tagajärjeta 2 (14,3%); sise- ja kaitseliidu ülemuse suhtes rahuldati 5 (45,5%) ja jäeti tagajärjeta 6 (54,5%). Läbivaatamisel olnud Rahukogude ja rahukohtunikkude otsuste peale antud 209 revisjonikaebuse asjas rahuldati 152 kaebust (72,7%) ja jäeti tagajärjeta 42 (20,1%), asjatoimetust lõpetati 7 a. (3,4%) ja kõrvaldati 8 (3,9%).

Riigikohtu kätte jõudnud asjade järele otsustades tohib ütelda, et tsiviil- ja kriminaal-asjus meil, kohtud õige rahuldavalt on töötanud ja Riigikohtul võrdlemisi vähe on tarvitsenud kaevatud otsuseid tühistada. Võrdluseks olgu toodud vene kohtute tegevus Vene Senati kassatsioonidepariemangude aruannete järele 1904., 1905. ja 1910. a. kohta, mille kohta meie raamatukogus teated leiduvad. Aruanded valgustavad Senatile kassatsioonikorras allunud kohtuasutuste tegevust,

peajasjalikult aruande-ajale eelmineva aasta kohta, kuna Senat iga uut aastat suure otsustamata asjade hulgaga pidi algama.

Vene Senati tsiviil-kassatsioonidepartemang muutis kaevatud otsuseid 1904. aastal 36½%, 1905. a. 34%, 1910. a. 31% (meil muudeti 1920. a. 37,4% ja 1921. a. 24%); seal hulgas muudeti kohtupalatite otsuseid 1904. a. 27%, 1905. a. 27,5%, 1910. a. 31% (meil kummalgi aastal 28%); Ringkonnakohtu otsuseid 36½%, 34½% ja 30,3% ja Rahukogude otsuseid 40%, 36½% ja 33% (meil 1920. a. 36%, 1921. a. 23%).

Kriminaal - kassatsioonidepartemang muutis kassatsiooni teel läbivaadatud asjades üldkohtute (kohtupalatite ja ringkonnakohtute) otsuseid 1904. a. 10%, 1905. a. 12,1% ja 1910. a. 10% (meil muudeti kohtupalati otsuseid 1920. a. 12% ja 1921. a. 19%). Vene Rahukogude otsuseid muudeti 1904. a. üldiselt 18%, 1905. a., 27,3% ja 1912. a. 12% (meil 1920. a. 25,9% ja 1921. a. 19,5%). Kuigi 1905. a. muudetud Rahukogude otsuste kõrget protsenti võib lugeda tingituks mõne erakordse põhjuse läbi, siiski võib ka meil nende kohtutega, kes kriminaal-asju sisuliselt läbi vaatavad, võrdlemisi rahul olla, kui pealegi tähele panna, et nende tegevuses, nii üldkohtute kui ka rahukohtu-kohtade asjas, 1921. aastal võrreldes 1920. aastaga, järjest suurt paranemist asjade seadusepärasest läbivaatamises märgata on olnud.

Administratiiv-kohus on uus ja vastavat arvustikku võrdlemiseks ei ole. Administratiiv-asjade uudus, administratiiv-seaduste väljaarenematus, maksvate seaduste vähene tundmine, ametnikkude vähene ettevalmistus ja vilumatus käskäes nende alaliste vahetamistega, sõjalude läbi seletatavad erakordsed olud ja mõned muud põhjused on palju kaebusi esile kutsunud, mille tagajärjel adm. osakonnal nii ülemate administratiiv-asutuste

kui ka administratiiv-kohtute otsuseid kaugelt suuremal määral on muuta tulnud, kui seda tsiviil- ja kriminaal-asjus tarvis on teha olnud.

Tingimisi süüdlaseksmõistmine.

Tingimisi süüdlaseksmõistmise seadus hakkas meil maksma 16. aug. 1920. a. ja teda tarvitatakse meie kohtute poolt kaunis laialt.

Selle peale vaatamata, et see seadus meil juba poolteist aastat tarvitusel, on märgata, et kohtuskäijad seda seadust ei tunne või temast valesti aru saavad.

Tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse tarvitamine on piiratud ja kohus ei või kohtualust tingimisi süüdi mõista igas süü- või kuriteos. Seda seadust võib tarvitusele võtta ainult neis süüteo-asjus, kus seadus karistusega ähvardab kuni ühe aasta ja kuue kuuni kinnipidamisega kindluses, türmis või arestis ja kus kohus korda saadetud süüteo eest karistuse määrab, mis üle ei ulata kuuekuulisest kinnipidamisest kindluses, türmis või arestis.

Kas tingimisi süüdlaseksmõistmise seadust võib tarvitusele võtta ka neis süütegudes, mis ainult eraisikute (kannatajate) poolt üles võetakse (näituseks anhaavamine, vägivallatarvitamine j.n.c), see küsimus ei ole selles seaduses selge ja peab lahendamata Riigikohtu poolt. Täniini pole aga Riigikohtul, niipalju kui teada, veel juhust olnud seda teha.

Niisama ei või kohus ülemaltoodud süütegudes tingimisi mõista iga kohtualust. Kohus võib tingimisi süüdlaseksmõistmise seadust tarvitusele võtta ainult kohtualuste kohta, kes enne süüteo toimepanemist „ausat elu elas“, ja iseäranis siis, kui kohtualune alaealine on. Seda, kas kohtualune enne süüteo toimepanemist „ausat elu elas“, teeb kindlaks

kohus, kes asja sisuliselt harutab, mille peale pooled kassatsioonikorras Riigikohtusse ei saa kaevata.

Edasi keelab seadus ära tingimisi süüdlaseks mõista isikuid, kes juba seadusejõusse astunud kohtuotsuse järele arestist raskemale karistusele on mõistetud (isikuid, kes enne kohtuotsuse järele arestiga on karistatud, võib kohus tingimisi süüdi mõista). Samuti keelab seadus üht ja sama isikut teist korda tingimisi süüdi mõista. Seda tuleb järgmiselt mõista: Kohus mõistab kohtualuseid tingimisi süüdi ainult teatava aja peale, mis mitte üle kolme aasta ei ulata; tingimisi süüdi mõistetud aja vältusel ei tohi kohus sama isikut teist korda tingimisi süüdlaseks mõista.

Tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduses on öeldud, et kohus „võib“ kohtualust tingimisi süüdi mõista, see tähendab, et seadus on kohtule õiguse annud oma sisetunde järele kohtualust tingimisi süüdi mõista. Sellepärast ei ole kohtualusel õigust nõuda, et kohus teda tingimisi süüdi mõistaks ega ka kassatsioonikorras selle peale kaevata. Nagu teada, on Riigikohus kõik kaebused, milledes tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse mitte tarvitamiselevõtmist ette tuuakse, kõrvaldanud ja tagajärjeta jätanud. Niisama on Riigikohus ka tagalükanud kõik niisugused kaebused, kus ettetuakse, et kohus ei olla tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse tarvitamata jätmist oma kohtuotsuses motiveerinud, sest et seaduse järele kohus ei ole kohustatud seda tegema. Vastuoks, kohus on kohustatud motiveerima niisugust otsust, millega ta kohtualust tingimisi süüdi mõistab (Ting. süüdl. mõist. sead. § 2), ja tingimisi süüdimõistetud isiku käest kohustuse võtma, et ta uusi süütegusid korda ei saadaks (sama sead. § 3).

Kui kohus on tingimisi süüdlaseksmõistmise seadust rikkunud, võivad pooled kassatsioonikorras kaevata: kohtua-

lune näit. siis, kui kohus on teda tingimisi süüdi mõistnud üle kolme aasta, ja süütistaja siis, kui kohus ei ole selles seaduses ettenähtud nõudmisi täitnud, näit., kohus ei ole süüdimõistetud isiku käest kohustust võtnud, et ta uusi süütegusid korda ei saadaks, tingimisi süüdimõisteveerimata jäetud j. n. e.

P. K.

Teated väljamaalt.

Rahakursi langemise mõju pikaajaliste õigusliste vahekordade peale.

Kuidas tulevad täita pika-ajalistel õiguslistel vahekordadel põhjenevad rahalised kohustused, kui rahakursi vankumise läbi täiteaine oluliselt muutub? Näit. keegi on seadusejõusse astunud kohtuotsuse põhjal ehk kohtus või väljaspool kohut sõlmitud lepingu järele kohustatud teisele kehavigastuse eest teatavas summas tasu maksuma; edasi taluomanik on oma pojale talu ära annud tingimusega, et poeg peab maksuma vanematele kuni nende surmani teatava summa elu ülespidamiseks; ehk on sõlmitud pikaajaline rendi- või üürileping, milles rendi- või üürimaksu määr kauda aja peale ette kindlaks tehtud.

Kuna kõigi nende õigusliste vahekordade tekkimise ajal ühe kui ka teise poole kohustused ligikaudu vastasid üksteisele (rendiobjekti eest võidi maksa ja pidi makstama teatav summa renti), ehk säärased kohustused määrati kindlaks toidu- ja muude tarbeainete harilikkude turuhindade järele, on nüüdsel ajal rahakursi langemise tagajärjel üks pool, nimelt rahasaaja ülikahjulikkude seisukorda sattunud, kuna teine pool ootamata kingitust saab. — Siin ei tohita mitte sellega tulla, et lepinguid peab pühalt pidama, kuna säärase rahaväärtuse-langemisega nende sisu täiesti on muutunud.

Kahtlemata on lepingu usaldatavus (Vertragstreue) küll suur väärtus, millel põhjeneb kogu õigusline läbikäik, nüüd on aga endisel ajal tekkinud õigusliste vahekordade sisu põhjalikult muutunud ning kohtunik, kes seda arvesse võtab, ei muuda järjekult mitte seda sisu, vaid paneb õieti jälle maksuma seda, mida esialgu oli tahetud. Riigikohtu (Saksa) otsus nr. 100, 129 järgm. on ettevaatlikult selle tee poole pööranud; seda teed mööda peab edasi mindama, peab leitama õiglane tasakaal (billiger Ausgleich). Kui kohtud ja valitsuse asutused seesuguse enam vaba õiguse käsitamisele anduda julgevad, siis ei ole uusi seadusi tarvis — neid on juba enam kui küllalt, — peale selle ei võiks ka seadus oma liig laia ehk liig kitsa ulatusega iga üksikut juhtumist tabada. Rahamaksu määra kõrgendus peab sellepärast võimalik olema isegi ühe lepinguosalise tahtmise vastu, kui sellega kõiki asjaolusid õiglaselt arvesse võttes tasakaalu ligikaudselt võidakse teostada. Ainult säärasest üldreeglist, mis lubab iga juhtumist vastavalt selle iseäralikkusele hinnata, võib meil abi olla (Deutsche Juristen-Zeitung 1921. a. Heft 23/24, lhk. 801—804).

Jura novit curia.

Juba ammust ajast saadik tunnistatakse ja tarvitatakse ilma kahtlemata lauset: jura novit (noscit) curia — kohus tunneb seadust — ilma et seaduses mingit sellekohast kohustavat määrust leiduks. See lause ei tähenda mitte, et kohtunik kohaldatavat õigust, n. n. objektiivset õigust, õiguslist olukorda, ikka ja alati tunneks; see oleks lubamata möödust üleminev eeldus. Vaid see lause tähendab, et kohtunik temale puuduvat õiguse teadmist, nimelt kas õigus on olemas ja mis ulatuses, ise üksi peab

otsima ja leitud õigust kohaldama ametikohuse põhjal, rippumata poolte seletustest ja mõjust, nõnda, et pooled omi seletustega võivad küll kergendada seda kohtuniku ülesannet, ei ole selleks aga mitte kohustatud, kuna nad faktilisi asjaolusid peavad ette tooma ja tõeks tegema. Säärane töö jaotus kohtuniku ja poolte vahel väljendub veel lauses: narra mihi factum, ego tibi narrabo jus, — näita (jutusta) mulle asjaolud, ja mina näitan sulle õigust, mille järele faktide kohta kohtunik on vastuvõtja, pooled andjad, kuna seaduste suhtes asi seisab ümberpöörduvalt.

Kui hakata otsima põhjusi, mis pärast lause: jura novit curia maksvusel on, siis peab tähendama, et selle lause maksvus ei või põhjendada hädatarvilikkusele. Oli aegu ja rahvaid, kus temast midagi ei teatud ja praegugi ei teata, ja mitte ainult aegadel ja rahvaste juures ilma kombuset ja hariduseta. Tarviseb ainult meelde tuletada rahvakohtuid (Volksgerichte), mida ära peeti kuigi vähe, siiski aga mõnesuguse kirjutatud õiguse tegevusel, sealjuures aga rikkalikult arenenud majanduse- ja vaimueluvalitsuse ajal. Edasi võib tähendada Schöffide (Schöffengerichte) ja vannutatud meeste ning kaubanduse- ja vahekohtute peale, kus seaduse tundmine kohtunikule ei ole conditio sine qua non. Sama vähe võib selle lause vajadust tuletada kohtu kui avaliku asutuse mõistest ja olust, sest kohtud ei kuulu mitte asutuste hulka, mis algusest kõigiks aegadeks muutmata alustel ja ülesannetega tegutseksid; kohtunikult ei või mitte nõuda seaduse tundmist ainult sellepärast, et ta kohtunik on.

Kõigest sellest peab järeldama, et mainitud lause kohalduse põhjendust peab otsima tava-õiguses (Gewohnheitsrecht), mis arenes välja üldisel tahtmisel ja teadmisel, et see nii tarvilik ja nii peab olema.

Nüüdsel ajal aga, kus palju sellest, mis enne maksis ehk maksvaks arvati, kahtluse alla on langenud, juba kõrvaldatud või muudetud, tekib küsimus: kas ei tuleks ka see lause kõrvaldada, ehk võib ja tuleb maksta jätta?

Küsimust peab lahendama viimases mõttes järgmistel põhjustel:

Ühelt poolt peab küll ütlema, et see kohtuniku peal lasuv kohustus on raske ja tema kõrvaldamine tähendaks suurt kergendust kohtule; siis võiks nimelt madalamale seada neid nõudeid, mida tõstetakse kohtuniku eri-eelhariduse suhtes, mida paljudelt soovitaksegi; siia kuuluvad näit. püüded poliitiliste erakondade liikmeid ja naisterahvaid kohtu tegevusest osa võtta lasta, ettepanekud võimalikult laialiselt kõrvaldada elukutselisi kohtunikke, ametisse nimetades kohtunikke ka ilma elukutselise ettevalmistuseta jne. Kuid sellel asjal on ka teine külge. Siiaamaani teavad pooled, et kohtunik tunneb ja võib kohaldada õigesti seadust, ning võivad seda tööd ja muret tema hooleks usaldada; muudetud olukorral aga peaksid pooled edaspidi ise õigust ja seadusi asjakohaselt leidma ja samuti nagu asjaolusid kohtunikule ette kandma ja selgeks tegema. See oleks aga neile liig suureks koormuseks ja nii mõnelgi läheks tema subjektiivne õigus kaduma sellepärast, et tal oma seisukohalt võimalik pole selle kaitseks teinivat objektiivset õigust küllaldaselt tunda ja välja selgitada. (Võiks veel tähendada, et mittetarvilikul mõõdul ettevalmistatud kohtunikule sagedasti võimatu tohiks olla seadusest ja selle õigest mõttest õieti aru saada ja seda asjakohaselt tarvitada, — asjaolu, mis isegi elukutseliste õigusteadusliste kohtunikude võimiselt äärmiselt rasket ja vastutusrikast tööd nõuab. „Õiguse“ toim.). Kõigil neil põhjustel ei tohiks kahtlust tekkida selle kohta, et ka edaspidi tuleks ikka alal hoida ja teostada lauset: jura

novit curia. (Deutsche Juristen-Zeitung 1921. a. Heft 21/22.)

Ettekuulutuste karistatavus Saksamaal.

Kuidas Saksamaal ettekuulutajate vastu võideltakse, on näha Dr. Hellvigi poolt Saksa kriminaal-õigusteaduse ajakirjas (Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft, 1 Heft 1921) avaldatud artiklist, mille sisu lühidalt kokkuvõttes on järgmine.

Et Saksa kriminaalseaduses paragrahve ei leidu, mis ettekuulutajate seltskondlikult kahjulikku tegevust otsekohe ära keelaksid ja karistaksid, siis püüavad Saksa kohtuvõimud ettekuulutajate tegevust kaudselt maksva Saksa kriminaal-koodeksis (StGB) ettenähtud kuritegude alla viia.

Kui tabavalt Saksa kohtuvõimud seal juures seadusi seletavad, näitab üks huvitab protsess Saksa Riigikohtus. Kasseli nõumeeste-kohus (Schöffengericht) mõistis kellegi K. süüdi elukutselise ettekuulutamise läbi esilekutsutud jämedas korrarikumises ja määras talle 20 marka rahatrahvi.

Karistuskohus (Strafkammer), kes K. edasikaebust läbiharutas, leidis, et K-le inkrimineeritud kuriteos jämeda korrarikumise tunnismärkisid ei leidu, sest et, kuigi kohtualuse juures rohkesti inimesi käis, ei ole tõeks tehtud, et rahva kokkukogumise läbi välist korda kohtualuse maja ees oleks rikutud.

Selle vastu leidis karistuskohus kohtualuse K. teguviisis karistatavat pettust, sest kohtualune ei olevat ise oma kunstisse uskunud, vaid ümberpöörduvalt — ta teadnud, et ta inimestele, kes ta juures käisid, lubades neile tulevikku ilmutada, hea raha eest väärtuseta ja põhjendamata ebaõigeid teateid on annud. Peale selle võttis kohus tõeks, et kohtualune sellega on rehkendanud, et kuigi üks osa tema klientidest pettusest aru

saaks ja ainult ajaviiteks tema juures käiks, teine osa siiski etteluisatud kaartide eksimatuse usuks ja tema nõuan-deid tasu eest tarvitaks.

Lõpuks tegi kohus veel kindlaks, et kohtualune paljudel juhtumistel oma ohvreid on petnud ja neile ainelist kahju teinud, et iseenast seadusevastaselt rikakstada.

Neil põhjustel muutis karistuskohus nõumeeste-kohtu otsuse ja mõistis kohtualuse K. süüdi pettuses.

Et aga edasi kaevanud oli ainult kohtualune (prokurör polnud edasi kaevanud), siis ei saanud karistuskohus esimese kohtuastme poolt määratud 20-margalist rahatrahvi kõrgendada ja vastavat karistust pettuse eest määrata.

11. juunil 1916. a. harutas Saksa Riigikohtus kassatsioonikorras kohtualuse K. poolt sisseantud kaebust ja jättis kaebuse tagajärjeta järgmistel põhjustel:

1) See asjaolu, et petetute isikuid ja üksikuid juhtumisi karistuskohus lähemalt ei saanud kindlaks teha ja et kohut „kinni“ ainuüksi kohtualuse poolt antud seletustel põhjeneb, ei räägi, asjaolusid arvesse võttes, süüdimõistmise vastu.

2) Ei ole seaduse vastu eksimist selles, kui kohtuniku „kinni“ üleüldiste kogemuste pääle on rajatud.

3) Ka seaduse tarvituselevõtmise vastu (pettus) ei või kahtlust olla. Sest ebaõige on kassaatori poolt ettetoodud väide, et kaardipanemine ei võivat pettust sisaldada, sellepärast kaardipanija oma seletuste õiguste eest ei vastutavat. Mitte selles, et ettekuulutused täide ei läinud, ei näe karistuskohus petetute kahju, vaid selles, et nad vale ettekuulutamiste mõjul, oma tuleviku kohta väärtuslikke teateid saada, oma raha kaardipanijaile välja on annud.

4) Samati põhjendamata toetab kohtualune ka selle pääle, et ta kaardipanemise eest ei enne ega pärast mingit tasu pole nõudnud, sest kohtuotsuse põhjen-

dustest selgub, et tasumaksmist kohtualuse tegevuse eest tema enese kui ka ta klientide poolt iseenesest mõisteta- vaks on peetud ning igaüks teadnud ole- vat, et kohtualune ainult teenimise mõt- tes kaardipanemisega tegemist on teinud.

See Riigikohtu otsus kui ka nõumeeste- ja karistuskohtu otsused on mitmes suh- tes huvitavad.

Mis puutub karistuskohtu otsuse põh- jendustesse, et kohtualuse ülespidamist jämedaks korrarikkumiseks ei saa pidada, siis tuleb sellega nõus olla. Küll ei saa vaielda võimaluse vastu, et iseäralistel asjaoludel elukutselise kaardipanija tege- vus jämeda korrarikkumise alla võib käia, kuid sääraseid juhtumisi tuleb igatahes harva ette. Et oletada jämedat korra- rikkumist, selleks ei ole küllalt, kui kind- leks tehakse, et kohtualuse ülespidamine suuremas või veiksamas ringis teatavat rahutust on tekitanud, või et kohtualuse ülespidamine publikumile põhjust on an- nud pahanduseks, vaid on tarvis, nagu karistuskohus tabavalt seletab, et avalik kord väliselt rikutud oleks. Et see eel- dus ainult erakordsetel juhtumistel või- malik on, siis ei või jämeda korrarikku- mise kohta käivat paragrahvi võitlusabi- nõuks elukutseliste ettekuulutajate vastu tarvitada.

Samati peab nõus olema kohtualuse süüdi mõistmisega pettuses ja Riigikohtu poolt ettetoodud motiividega. Nendes motiivides ülesseatud põhimõtted teevad võimalikuks võitlust ettekuulutajate vastu tulevikus läbi viia ka paljudel niisugus- tel juhtumistel, kus seniste kogemuste järele saksa kohtud sagedasti võimetud olid. Iseäranis tähtis on Riigikohtu sele- tus, et sugugi tarvilik ei ole kindlaks teha üksikuid juhtumisi, kus ettukuulu- tajad teatud isikuid on petnud, vaid et täiesti küllalt on sellest, kui kindlaks on tehtud, et on olemas terve rida juhtumisi, kus tundmatuks jäänud isikuid kohtualuse poolt kaardipanemise läbi on petetud.

See Riigikohtu seletus põhjeneb Saksa kohtupidamise-seaduses valitseva põhi- mõtte pääle, mille iärele kohtunikud süü- küsimust oma sisetunde järele otsustavad.

Selle põhimõtte pääle, olgugi et ta kõigile tuntud, peab iseäralist tähelpanu juhtima, sest et just selle põhimõtte väär- mõistmise tõttu on ettekuulutajad palju- del juhtumistel kas üldse vastutusele võtmata jäänud, ehk kui seda siiski on juhtunud, siis ilma tagajärjeta jäänud.

Sama tabavalt on Riigikohtu poolt lahentatud küsimus, kas on tegemist tasu- lise ettekuulutamisega ka siis, kui ette- kuulutaja tasu küll otsekohe ei nõua, siiski aga ainuüksi teenimise huvides oma äri ajab, ning ka kõigil tema juu- res käijatel selge on, et ta ainult tasu eest vastu võtab. See küsimus on, mööda minnes tähendatud, suurema tähtsusega veel kõiksugu nurgaarstide ja võlude kae- lakohtulisele vastutusele võtmise suhtes, kelle tegevust vabatahtlikkude annete näol tasutakse.

Lõpuks on veel tähelepanuväärt, et Riigikohus protsessuaalselt lubatavaks on pidanud seda, et karistuskohus oma ot- suse on teinud ainuüksi kohtualuse poolt antud seletuste põhjal. Seda Riigikohtu põhimõtet tarvitades võib ettekuulutajaid, kes ajalehtedes oma tegevusest kuuluta- vad ehk kellede korteri sisseseadest ehk muudest asjaoludest näha on, et nad oma tegevust ärilisel alusel ajavad, pet- tuses süüdi mõista isegi siis, kui korda ei lähe kindlaks teha üht ainustki ini- mest, keda ettekuulutaja on petnud.

Tartu ülikooli õigusteaduskonna tegevusest 1921. a. II poolel.

1921. a. teise poolega on õigusteadus- kond 4 semestrit töötanud.

Tema koosseis läinud semestril: pro- fessorid W. Seeler, N. Maim, J. Tjutru-

mov, A. Bjerre, E. Berendts, A. Piip, dots. J. Uluots ja ajutised õppejõud F. Korsakov ja A. Melnikov; peale selle lubatud lugeda K. Graul. Õigusteaduskonna juurde on arvatud kaubandusosakond, mille koosseisu käib eriti prof. k. t. J. Filippov.

Õppejõududest on loenguid pidanud : prof. N. Maim — 1) Üldine riigiõpetus ja positiivne riigiõigus ja 2) administratiivne õigus;

prof. W. Seeler — 1) Rooma õiguse süsteem, 2) Eestimaa õiguse ajalugu;

prof. J. Tjutrumov — 1) Kodanlik õigus, 2) kodanlik ja kaubanduslik protsess ja 3) kaubanduslik õigus;

prof. A. Bjerre — 1) Kaelakohtuline õigus, 2) õiguse filosoofia ja 3) kriminaal psüholoogia (haiguse pärast ta ei lugenud);

prof. E. Berendts — 1) Finantsõigus, 2) poliitiline ökonomia ja 3) statistika;

prof. A. Piip — Rahvusvaheline õigus; dots. J. Uluots — 1) Õiguse üldõpetus ja 2) rooma õiguse ajalugu;

õp. F. Korsakov — Rahvusvahelised lepingud;

õp. A. Melnikov — 1) Kaelakohtuline õigus (eriosa) ja 2) Kaelakohtuline protsess;

K. Grau — Eesti kriminaalõiguse ajalugu.

Kaubandusosakonnas luges:

prof. J. Filippov — 1) Praktiline poliitiline ökonomia ja 2) Majandusline geograafia.

Seega on õigusteaduskonnas 20 õppeaines 1921. a. II semestril loenguid peetud, nii siis kõigis ainetes, mis teaduskonna nelja-aastases õppekavas sundusliikkudena ette nähtud.

Nendest õppeainetest kanti ette 6 eesti keeles, 9 vene keeles ja 5 saksakeeles.

Üliõpilasi oli õigusteaduskonnas (ilma kaubandusosakonnata) 506, vabakuulajaid 62, kokku 568.

Eksamid olid septembri- ja detsembrikuul. Eksamitele andsid end üles 192 üliõpilast ja tegid eksameid 165 üliõpilast.

Ülikooli kursuse lõpetasid: Kanger, Jaan (eestlane), Adler, Alvin (eestl.), Treikelder Robert (eestl.), Thomson, Erhard (sakslane), Lilienthal, Ottomar (eestlane).

Õigusteaduskonna poolt 1921. aastaks väljakuulutatud auhindade saamiseks võistlusteemade peale on sisse tulnud neli kirjatööd; nendest said: finantsõiguse teema alal üliõpilase Richard Lauri töö teise auhinna ja üliõpilase Arnold Lintsi töö kolmanda auhinna, kodanliku õiguse teema alal üliõpilase Jüri Kalm'i töö teise auhinna.

Õigusteaduskonna poolt on 1. dets. 1921. a. välja kuulutatud järgmised võistlusteemad 1922. aastaks auhindade saamiseks:

Rooma õiguses — „Justus titulus ja bona fides kui igamise nõuded“;

Eestimaa õiguse ajaloos — „Üldine maapäev XV ja XVI aastasadal“;

Riigi õiguses — „Riigipea osa parlamentaarse riigikorra junres“ ja veel kaubandusosakonnas Ökonomilises poliitikas — „Vaba kauplus ja proteksionism“.

Kirjutada võib eesti, vene ja saksa keeles.

Tsiviilseadustiku oskussõnad

H.

(Järg)

навигация — Navigation, Schiffahrt — meresõidundus¹⁾; — Natutik, Schiffartskunde — merendus

наводнение Überschwemmung — (vec) urutus, uppumus

награда — Gratifikation — kingis (-se) награждать — Gratifikatsioon geben — kingistama (-keda millegagi)

награждать — lastima

нагружаться — lastuma

нагрузка — lasting; lastimine

надбавка — Überbat — ülepaake (-kke)

надлежащий — *gehörig, geeignet* —
kohane, tarbeline
 надписатель — *pealdaja, pealistaja*
 надпись безоборотная — *tagasipööra-
 tamatuse pealis*
 надпись бланкова — *blanko pealis*
 „ именная — *nimipealis*
 „ передаточная — *siirmis-, eda-
 siande -pealis*
 надпись поручительная — *käemehe
 pealis*
 надпись препоручительная — *volitus
 pealis*
 наемная плата — *üür*
 наемный договор — *teenistusleping*
 наемъ имущества — (*Miele*) — *üür*
 „ личный — *isiklik teenistus*
 „ на службу — *teenistamine, -stus,
 -stumine, -stumus*
 назначать опекуна — *eestkostjat nime-
 tama, seadma*
 назначение опеки — *eestkoste seadmine
 seade*
 наказъ — *juhend²⁾*
 накладная — *Frachtbrief — lastikiri*
 наличность — *olem (-mi)*
 наличныя деньги — *sularaha*
 намекать — *zu verstehen geben —*
тбнама³⁾
 намекъ — *тбпа*
 налогъ — *Steuer — pand (-ппи⁴⁾; —*
облагать налогомъ — bestuern —
pannutaama; — облагаться налогомъ
— besteuert werden — panduma
 намѣряться — *kogema*
 намѣрение — (*animus*) *kogemus*
 намѣренно — *kogevalt, meelega*
 намѣренный — *kogev*
 наниматель квартиры — *üürija*
 наниматься на службу, въ служение —
teenistama⁵⁾
 нанимать въ служение — *teenistuma*
 наносъ земли — (*alluvio*) *-uhet (-ti),
 leedis*
 напрягать — *pingutama*
 напряженность — *Spaunng* — *ping
 (gu), pinge (-ge)*

нарицательная цѣна — *Nominalwert —*
nimeshind
 народное хозяйство — *Volkswirtschaft*
 — *rahvamajandus*
 нарушать — *rikkuma*
 нарушение — *rikkumine, rike*
 нарушенное владѣние — *rikutud valdus*
 насилие — *vägivald*
 наследование по завѣщанию — *teste-
 järgne pärimine, -mus*
 наследование по закону — *seadusjärgne
 pärimine, -mus*
 наследовать — *pärima*
 наследникъ — *pärija*
 наследователь — *pärandaja*
 наследораздѣльный актъ — *pärandise,
 pärguse jaotusakt*
 наследственная аренда — *põline rent*
 наследственное оброгное содержание
 — *põline kruutrent*
 наследство — *pärandis, pärus*
 настоятельная потребность — *tungiv
 vajadus*
 наступление срока — *Fälligkeit des
 Termins — tähtaja saabumine, saave
 (-saabe)*
 натуральная повинность — *loomusun-
 nis*
 натурою — *in natura — loopus⁶⁾*
 находка — *leid*
 находящийся въ бракѣ — *abieluline*
 начисление процентовъ — *intresside
 juurdearvamine, -arve*
 небездѣтный бракъ — *lapsine abielu*
 „ вдовец (вдова) — *lap-
 sine lesk*
 неблогодарность — *tänamatus*
 неблагодарность грубая — *grober Un-
 dank — toores tänamatus*
 неблагодарный — *tänamatu*
 небрежность — *Nachlässigkeit — hoo-
 letus*
 неекселеспособность — *vekslivõimetus*
 невмѣшательство — *segimatus*
 невнось — *Restanz, — mittemakse,
 maksmatus, maksmatis*
 невозможность — *võimatus*

невозможный — võimatu
 невѣдѣніе — Unwissenheit — teadmatus
 „ закона (юрид. заблужд.) sea-
 duse teadmatus
 невѣстка — vennanaine
 негодность — kõlvatus
 негодный — kõlvatu
 негодяй — kõlvatu, purjatu
 negotiorum gestio — управление чужими
 дѣлами безъ порученія — Geschäfts-
 führung ohne Auftrag — volitu toimi-
 mine, -mus
 negotiorum gestor — volitu toimija
 недвижимая вещь — kinnisasi
 недвижимое имущество — kinnisvara
 недвижимость — kinnistu
 недвижимость господствующая, — herr-
 schendes Immobil — valitsev, orjes-
 tav kinnistus
 недвижимость служащая, — dienendes
 Immobil, — orjav kinnistus
 недобросовѣстное владѣніе — paha-
 uskne, pahatundne valdus
 недобросовѣстность — sisetundetud,
 pahausk, paha tund
 недобросовѣстный — sisetundetud, paha
 uskne, paha tundne
 недобросовѣстный владѣлецъ — malae
 fidei possessor — pahauskne, paha-
 tundne valdaja
 недоборъ — Rückstand — alavõte (-tu),
 alavõetis
 недобровольный — vabatahtetu
 недозволенный — lubamatu
 недоимокъ — maksmatas
 недоимочные проценты — maksmatas-
 intressid
 недомолвка — vaidis 7)
 недоплачивать — alamaksma
 недоплоченный — alamakstud
 недопущеніе — lubamatus
 недоразумѣніе — Missverständnis —
 väärõime, väartaibe (-pe); по недора-
 зумѣнію — väartaibeti, väaroimeti 8)
 недосмотръ — das Übersehen — mär-
 kamatus
 недостатокъ (вещи) — vigus

недостаточность — Insufficienz, Unzu-
 länglichkeit — piisamatus
 недостаточный — unzulänglich — pii-
 samatu
 недостаточный — dürftig, unbemittelt —
 kehv
 недоумѣвать — bedenken — kõhklema
 недоумѣніе — Bedenken, Unentschlos-
 senheit — kõhklus
 недѣйствительность брака — abielu
 maksvusetus
 недѣйствительность сдѣлки — toimingu
 maksvusetus
 недѣйствительный — unwirksam — toi-
 mitu; ungiltig — maksvusetu
 независимость — sõltumatus, naalda-
 matus
 независимый — sõltumatu, naaldamatu
 незаконнорожденное дитя — vallaslaps
 незаконнорожденный (сынъ, дочь) —
 vallas- (poeg, tütar)
 нежамужняя — vallaline
 незаменяемая вещь — asendumatu asi
 незапамятное владѣніе — unvordenk-
 licher Besitz — iidne 9) valdus
 незапамятный владѣлецъ — iidne val-
 daja
 неизбежный, — unvermeidlich — mõ-
 dapääsmatu, paratamatu
 неимѣніе — mitteomamine
 неисковый долгъ — sissenõutamatu võlg
 неисполненіе — mitteäitmine, mitte-
 täide, täitmatajätmene, -jäte (-tte)
 неисправность — lohakus, korratus
 ненадлежащій — kohatu
 ненаходящійся въ бракѣ — ledig —
 vallaline
 необходимый — ainulik, hädatarvilik
 необходимыя издержки — ainulik kulu
 необязательность — (Unverbindlichkeit)
 — kohustamatus, kohustumatus
 необязательный — kohustamatu, kohus-
 tumatu
 неограниченная власть piiramatu
 võim
 неодоушевленный — elutu

неопредѣленный — ebapiiris (-rsa),
 ebamäärane ¹⁰⁾
 неослабный (надзоръ) — unablässig —
 nõrkematu (valve)
 неосмотрительность — Unbedachtsam-
 keit — mõllematus, ennatus
 неосмотрительный — mõllematu, en-
 natu ¹¹⁾
 неосновательно — grundlos — alusetu,
 põhjata
 неосновательность — Grundlosigkeit —
 alusetus, põhjatus
 неосновательный — alusetu, põhjatu
 неоспоримость — vaieldumatus, vaielda-
 matatus
 неосторожное банкротство — ettevaatamatu pankrott
 неосторожный — invorsichtig —
 ettevaatamatu
 неосторожность — Versehen, Fahrläs-
 sigkeit, culpa — hoolimatus, hooletus
 неотдѣленное дитя — eraldamatu, eral-
 dumatu laps
 неотлагательство — edasilükkamatus
 неотложность — edasilükatamatus
 неотмѣняемость — tühjatamatus
 неотмѣняемый — tühjatamatu
 неотчуждаемость — võõrandamatus,
 võõrandumatus
 неотъемлемая доля — võetamatu osa
 неплатежъ — maksmatus, mittemakse
 неподвѣдомственность — allumatus
 неподдѣльность — võltsimatus, ehtsus
 непоколебимость — kõikumatus, kõiguta-
 matatus
 неполная собственность — poolik oman-
 dis
 неполное родство — poolik sugulus
 неполнородные братья и сестры —
 poolvennad ja poolõed.
 непонимание — arusaamatus
 непослушание — Ungehorsam — sõna-
 kuulmatus
 непосредственность — Unmittelbarkeit
 — vahenditus
 непосредственный — vahenditu
 непотребимая вещь — asendumatu asi

непочтение (къ дарителю) — aupakku-
 matus, austamatus
 неправильность — korrapäratus, vildakus
 неправильный — korrapäratu, vildak
 непредъявление къ платежу — mak-
 seks mitteesitamine, -esitus
 непремѣнный наследникъ — tingimatu
 pärija
 непреодолимая сила (vis major) — vä-
 gisvõim, väeramatu võim
 непрерывность — vahetpidamatus, kat-
 kestamatus, pidevus
 непрерывный рядъ надписей — katke-
 matu pealiste rida, üksijärgne pealiste-
 rida
 неприличный — viisakusetu, ebaviisakas
 неприятие (векселя) — vastuvõtmatus
 неприсутственный день — ametivaba
 päev
 неприятность — Unannehmlichkeit —
 meelepaha, vastumeelsus, ebameeldivus
 неприятный — vastumeelne, ebameeldiv
 непротестованный вексель — protesti-
 matu veksell
 нерадѣние — Vernachlässigung — hoo-
 limatus, hoolitsematus, hooletus
 нераздѣлимый — jaotatamatu, jagumatu
 нераздѣльное имущество — jaotamatu
 vara
 несвоевременно — mitteaajaldi
 несвоевременный — mitteaajaldine
 несложное (дѣло) — lahe (asi)
 несмѣняемость — asendamatus, asen-
 dumatus
 несовершеннолѣтне — alaeasus
 несовершеннолѣтний — alaeane
 несогласие — Widerspruch — mittenõus-
 olek
 несомнѣнный — Unzweifelhaft — kaht-
 lematu
 несоотвѣтственный — mittevastav, vas-
 tamatu
 несостоявшийся актъ — toimumatu akt
 несостоятельность злостная — kuri-
 tahlik maksujõuetus
 несостоятельность неосторожная —
 hooletu maksujõuetus

несостоятельность несчастная — õpnetu maksujõuetus
несостоятельный (должникъ) — maksujõuetu (võlgnik)
неспособность — Unfähigkeit — võimetus
неспособный къ брачному сожитию — abielulise suguühite¹²⁾ võimetu
неспособный къ наслѣдованію — pärimisvõime
неспособный къ работѣ — töövõimetu, tööjõu(e)tu
несущественный — mitteoluline
несуществующий — mitteolelev
несущій послугу — der Dienstleistende — teenistuja, teenija
несчастный банкротъ — õpnetu maksujõuetus
несчастный случай — õpnetu juhus
нетлѣнность — Unvergänglichkeit — hääbimatus, hävimatus, kõdumatus
netto — puhaskasu, puhaskaal
netto tara — pakise¹³⁾ puhaskaal
неустойка — tagandis, tagandusmaks
нечетное число — ungerade Zahl — paaritu arv
нисходящая линия — alanev joon
нисходящій — Deszendent — alaneja
нисходящій родственникъ — alanev sugulane
ничтожный — nichtig — tühine
новелла — Novelle — (seaduse) uuend
номинальная стоимость — nimesmaksus
„ цѣна — nimeshind
„ цѣнность — nimesväärtus
нормировать — normama, määrastama
нотаріальная контора — notari kontor
нотаріальное дѣлопроизводство — notari asjatoimetamine, -tus, -tis
нотаріальное положеніе — notari seadustik
нотаріальный актъ — notarakt
„ порядокъ — notarkord
нотаріальныя издержки — notarikulu
нотаріусъ — notar
нравственность — (Moral) — kõlblus
нравственный — kõlblik

нынѣшняя цѣнность — Jetztwert — nüü(di)sväärtus
нѣдра земли — maarõu (-ue)
нѣмой — tumm. (Järgneb.)

Seletused eelselsvate oskussõnade juurde.

1) meresõidundus, merendus. Tegelikult on tuletusliidu -ndus eesti keeles peale muu tarvitusele tulnud mõttes „asjandus“ (nähtavasti Spuhl-Rotalia algatusel). Nii öeldakse „põlluasjanduse, piimaasjanduse, aiaasjanduse,“ jne. asemel lühemalt „põllundus, piimandus, ailandus jne. Seesuguste sõnatuletistega täielises kokkukõlas oleks siis ka „meresõiduasjanduse ja mereasjanduse“ asemel tarvitusele võtta „meresõidundus ja merendus.“

2) juhend — tuletatud tüvest „juhe“ (руководство, Richtschnur) sarnasust ehk taosust tähendava suffiksi nd varal.

3) Mõnama — rahvakeeles samas mõttes juba varem inigi tarvitatud.

4) pand, pannu — asi, mis kellegi (ehk millegi) peale on pandud; tüevorm sõnast „panema“. Seesugusel teel on keelde rohkesti ajutäiendavaid nimesõnu soetatud: lõikama — lõik, laulma — laul, niitma — niit jne.

5) teenistama — kedagi teenise (= palga) osaliseks tegema, teenisega varustama, teenijaks palkama.

6) loonus — seesütlev kääne nimisõna nominatiivist „loond“, mis vastab sõnale natura.

7) vaidis — tuletatud sõnast „vait.“

8) väärime, väärtaipe — nende sõnade tuletamise aluseks on võetud ajasõnade „oimama“ ja „taipama“, mis tähendavad „aru saama.“

9) iidne — omadussõna substantiivist „iie — iide“, mis tähendab väga ammust aega.

10) ebapiiris ja piiris on tuletatud sõnast „piir“ samal kombel, nagu näit. „tähtis“, kuulus“ sõnadest „täht“ ja kuuld“, ja käänataksegi siis nendega analoogiliselt. Samati on arendatud ka „väaris, väarsa“ sõnast väär, vääri“ väärtus.

11) ennatu — rahvasuus samas tähenduses tuttav.

12) suguühe, -ühite — ajasõnast „ühtima“, s. o. üheks saama, ühinema.

13) pakis — asi, millega ehk millesse pakitakse.

Riigikohtu tegelus.

Kas ja kuivõrd tohib jaotuslepinguid vabastada kinnistuslõivust (krepostiposhlinast)?

Seda küsimust harutas Riigikohtu üldkogu käesoleva aasta 17. jaanuaril Riigikohtu esimehe ettepanekul ja asus järgmisele seisukohale:

Vene Lõivu- ehk Poshlinaseaduse 1914. a. väljaande § 235 põhjal, mis 14. juulil 1827. a. ja 15. juunil 1882. a. antud seaduste peal põhjened, pidi kinnistuslõivu ehk krepostiposhlinast võetama kinnisvarade ja nendega ühes aktis oleva vallasvara ülemineku pealt ühelt isikult teisele täieliseks omanduseks, kusjuures ei tehtud erandit ülemineku kohta jaotuslepingu põhjal, erandades aga kinnistusposhlini maksust ilma tasuta üleminekud sama seaduse § 201 põhjal. 1882. aasta seadusest vaiksivalt mõõda minnes ja toetudes vanema Lõivuseaduse (1857. a. väljaanne) § 371 peale, mille põhjal päritud varade jaotusel ei võeta kinnistuslõivu, seletas Vene Senati I üldkogu otsuses, mis 1884. a. seaduste ja korralduste kogus lht. nr. 41 p. 321 all avaldatud, et jaotuslepingud ei kuulu mitte kinnistuslõivu maksu alla, leides siinjuures, et ühise vara jaotus esindab vara ühisomanduse lõpetamise viisi ja ei kuulu mitte varade ülemineku toimingute hulka, kuigi üksikute kaasosanikkude osad lahutamisel suurenevad ja nende suurenemise eest rahas eratasu makstakse. Pärastine lõivu tegelus laienendas veel selle Senati seletuse mõtet ja vabastas jaotuslepingud ülepea igal juhtumisel kinnistuslõivu maksust, näit. ka siis, kui kaasomanik jaotuse teel rahalise tasu eest ühisomandusest lahkus.

See olukord andis maad mõõdahilimistele sel viisil, et näit. A., soovides omandada teatavat kinnistut B. käest, ostis esialgselt selle kinnistu 1/100 ehk 1/1000 mõeldava osa, ainult selle osa

pealt lõivu makstes; pärast anti A-le puuduvad 99/100 ehk 999/1000 osa juba jaotuslepingu põhjal ja ilma mingi lõivu maksuta; lõpuresultaadis sündis kogu kinnistu üleminek B käest A-le 1/100 ehk 1/1000 lõivu maksuga.

Vene seadus ja tegelus maksis ka meil kuni 12. aprillini 1920. a., kus meil Vabariigi Valitsus kaks uut seadust välja andis, mis varade üleminekute lõivutamist käsitavad, nimelt „Seaduse krepostimaksu kohta“ ja „pärandusmaksu-seaduse“ (R. T. nr. 67/68 — 1920. a. nr. 198 ja 199).

Esimese (Krepostimaksu-seaduse) järele käivad kinnistuslõivu alla kõik varade üleminekud, välja arvatud ainult pärimised ja vallasvarade üleminekud, kui viimased kinnisvaraga üheskoos ühe aktiga ei sünni. Mõõduandev lõivuvõtmine küsimuses on, kas vara kellelegi üle läheb või mitte. Kui vara omanduseks üle läheb kellelegi, kes varemalt tema omanik ei olnud, ükskõik mis akti ehk lepingu põhjal, siis tuleb lõivu võtta ja mõistagi vastavalt sellele, mil määral ta üle läks. Sel põhjal on kinnistuslõivu võtmine õigustatud muu seas: jaotuslepingute pealt, samuti ka mahajäetud kinnistute (res derelictae) omandamise ja igamise teel varatud omandise suhtes.

Jaotuslepingud on Balti Eraseaduse järele samasugused varade ülemineku aktid, nagu seda on teised lepingud ja toimingud (vt. B. E. S. § 2738); sama seaduse § 803 järele võib omandis üle minna igasugusel õiguslisel alusel seaduses lubatud toimingute põhjal, mille hulka kuuluvad ka jaotuslepingud. Kui jaotuslepingu järele keegi oma ühisvara osa ehk murdosa teisele edasi annab, siis on siin tegemist samasuguse üleminekuga nagu ostu-müügi, vahetuse ehk kinke puhul. Vara mitteüleminekust jagamisel võib ainult siis juttu olla, kui vara jaotatakse in natura (loonus) vastavalt senistele kaasomanikkude mõeldavatele osadele, nõnda et iga kaasomanik saab nii

suure jao ehk tüki loonus (natuuras), kui see vastab tema mõeldava osa väärtusele, mispärast ei suurene kellegi kaasomaniku omandusõigus jaotatava vara suhtes, s. t. ei sünni ülepea mitte vara üleminekut. Niivõrd aga, kui ühisvara jaotamisel kaasomaniku õigus laieneb ja ta omale ühisvarast midagi saab mitte oma, vaid kellegi teise osa arvel, sündigu see tasu eest või ilma, on olemas vara üleminek, mis üldistel alustel seaduse õige mõtte ja sihi järele kinnistusloivu maksust vabastatud ei või olla.

Kõigil neil põhjustel otsustas riigikohus seletada, et jaotuslepingud käivad 12. aprillil 1920. a. antud Krepostimaksu-seaduse põhjal kinnistusloivu alla, kuid ainult niivõrd, kui keegi kaasosanik jaotusel endisest ühisvarast rohkem saab, kui see tema sinnamaalsele osale vastab. (Riigikohtu üldkogu toim. 1922. a. nr. 6.).

Kuidas tuleb toimetada kaebustega administratiiv-asjus, mis on antud ilma kaevatava otsuse, korralduse ehk määruse ehk vastava ärakirja ettepanemata ja seletust andmata, mispärast seda ei ole tehtud?

Vastus: Tuleb toimetada Ts. Kp. S. §§ 269 p. 3 ja 270 järele.

Administratiivkohtu korra §11 põhjal (R. T. nr. 10 — 1919. a.) tuleb ligipanna administratiivkohtule sisseantavale protestile ehk kaebusele muu seas selle otsuse, määruse ehk korralduse ärakiri, mille vastu protest ehk kaebus tõstetud. Ei ole kaebajal mitte võimalik seda teha, siis peab ta kaebuskirjas puuduva otsuse, määruse ehk korralduse sisu ära seletama, ühes põhjuste äratähendamisega, mispärast tal mitte võimalik ei olnud neid ette panna, ja kus need dokumendid leiduvad. Et Adm. K. K. § 11-nes ära ei tähenda tagajärgi, mis tekivad selle pa-

ragrahvi määruste mittetäitmise korral, siis tuleb sama seaduse § 44 põhjal ülesseatud küsimust lahendada Tsiviil-kohtupidamise Seaduse määruste põhjal. Kõige rohkem vastavateks paragrahvideks tuleks lugeda Ts. Kp. S. §§ 269 p. 3 ja 270. Neis paragrahvides räägitakse, et kui sisseantavas palvekirjas nimetatud lisad puuduvad, siis jäetakse palvekiri seisma ja palujale antakse 7-päevane tähtaeg puuduvate lisade ettepanemiseks ühes mittetäitmise tagajärgede teadaandmisega; ei kõrvalda paluja temale teatavaks tehtud puudusi määratud tähtajaks, siis saadetakse palvekiri temale tagasi. Samuti tuleb toimetada ka administratiiv-asjus, kui kaebus on kohtule sisse antud ilma kaevatava otsust, korraldust ehk määrust juurde lisamata ehk seletust andmata, mispärast seda ei ole tehtud, nagu seda Adm. K. K. § 11 seda nõuab.

(Riigikohtu üldkogu toimetused nr. 12 — 1921).

Tsiviil-osakond.

I. Rendilepingu põhjal oli kostja kohustatud rendile võetud koha peal rukkid 1919. a. sügisel teatavas määras maha külvama. Et ta seda oma kohustust mitte ei täitnud, rukkid maha külvamata jättes, kaebas koha rentija ja nõudis kohaliku rahukohtuniku juures rendilepingut tühjaks tunnistada ja rentnikku kohast välja tõsta. Rahukohtunik ja Rahukogu rahuldasi nõude. Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses seletas kostja muu seas, et tema ise ei olewat saanud rentija käest rukkipoõldu selles ulatuses, nagu see olnud ette nähtud rendilepingus; peale selle olnud tema, kostja, valmis edasi pidama rendikohta 1919. aasta jooksul ja edaspidi ka puudulikult külvatud rukkipoõlluga, nõnda et tema ise ka sellest järgneva kahju oleks kannud.

Riigikohus leidis need kassaatori arutused põhjendamata olevat ja jättis kaebuse tagajärjeta järgmistel kaalutlustel:

B. E. S. § 4118 põhjal on rendileandjal õigus rendilepingu lõpetust nõuda, kui rentnik rikub rendiobjekti halvakorralisel ehk lepinguvastasel kasutamisel. Sõna rikub (verdirbt) peab siin mõistma laiemas mõttes, mõeldes selle all mitte ainult asja hävitamist, vaid ka halvendamist järgneva tuluvähendusega. See selgub seaduse allikatest (l. 25, § 3 D. XIX, 2 ja L 3 C IV, 65), kus määratakse, et rentnik peab kõigiti rendilepingu järele (secundum legem) käima, põllutööd õigel ajal tegema (ut opera rustica suo quoque tempore faciat), ei tohi ajakohatu harimise läbi maad halvendada (ne in tempestitiva cultura deteriore fundum faceret) ega ülepea rendiobjektiga halvasti ümber käia (male in re locata versari). Vastasel korral ei kohustu rendileandja mitte ära ootama, kuni rendiobjekti tõesti rikutakse ehk halvendatakse, et alles siis kahjutasu nõudma hakata, vaid võib kahju ärahoidmiseks otsekohe rendivahekorra lõpetust taotada. Rukki mahakülvamata jätmise tagajärjed ei seisa mitte ainult selles, et rukist ei saada, vaid selle all kannatab ka harilik põlluharimine, halveneb põld ja väheneb temast oodatav tulu. Ei või kahtlust olla rentija õiguse kohta hoida ennast säherduse kahju eest, lõpetades aegsasti rendilepingut. Kostjale ei või vabanduseks teenida see tema seletus, et tema ühes rendikohaga täielikku rukkipooldu ei saanud, sest B. E. S. § 3209 põhjal ei vabasta see asjaolu kostjat tema kohustusest, eriti selle järele, kui kostja terve rendikoha rendilepingu põhjal siiski vaidluseta vastu võttis ja omis huvides kasutas. Oli kostjal tõesti rukkipoold saamata ja selle tagajärjel kahju, siis võis ta, nagu ta ise õigesti seletab, B. E. S. § 4059 põhjal kahjutasu nõuda; mitte aga omi kohustusi täitmata jätta (B. E. S. § 3210). Ei ole lubatav, et rentnik rendiobjekti kasutamisel mõned oma kohustused täitmata võib jätta sel põhjal, et rendileandja ka mõnda

oma kohustust ei ole täitnud. Säärasel korral võib rentnik nõuda rendivahekorra lõpetust, kui rikkumine niivõrd tähtis (B. E. S. § 4122), ehk, kui lepingu kohuste täitmise nõudmine võimatu, kahjutasu Bf E. S. § 4059 põhjal (Riigikohtu tsiviil-osak. akt. nr. 22 — 1921 a.).

II. 1912. aastal läks kaduma kostja süü läbi nõudja palitu 28 rubla tolleaegse raha väärtuses. Nõudja palub välja mõista palitu hinda 6000 marga suuruses, sest ainult sel viisil olevat temal võimalik sarnast palitut nüüdsel ajal uuesti osta. Rahukogu rahuldab nõudmise 3000 marga suuruses. Kassatsioonikaebuses seletab kostja, et teda võiks kohustada maksma 1912. a. hinna 28 rubla, nüüdse aja rahas sama suures määras, sest see ei olevat tema süü, et palitu eest nüüdsel ajal tarvis suuremat summat maksa. Riigikohus jättis kaebuse tagajärjeta järgmistel põhjustel: Ei või õigeks võtta kassaatori nõuet, et palitu hind tuleks määrata 1912. aasta hindade järele nüüdse aja rahas, sest siis tuleks lugeda nüüdset raha üheväärtusliseks tolleaegse rahaga, see oleks aga võimalik, kui ka nüüdsel ajal sama suure summa eest samasugust palitut võimalik oleks saada. Kassaatori tähendus B. E. S. § 3459 ja 3560 peale ei muuda asjaolu, sest nende järele tuleks kahju ära hinnata esiti tolleaegse raha peale ja selle järele see raha nüüdse aja rahaks ümber hinnata. Viimane summa moodustaks tõsise kahju, ja just seda kahju ongi Rahukohtud B. E. S. § 3455 kohaldades otsuse tegemisel arvesse võtnud. (Ts. osak. akt nr. 253 — 1921. a.).

Administratiiv osakond.

Kas sel juhtumisel, kui kohus Vallanõukogule ette kirjutab teatavate planeeritud kohtade peale uuesti maasajate nimekirj kokku seada, on võima-

lik uuesti kokkuseatavasse nimekirja pääseda neil isikutel, kes maasaajate esimese nimekirja kokkuseadmise ajal maaref. teost. määruste § 70 ja 71 korras maasaamise sooviavaldusega ei olnud esinenud?

Vastus eitav.

Ainult nende isikute suhtes, kes maasaajate esimese nimekirja kokkuseadmise ajaks olid seaduslikus korras maasaamise sooviavaldusega esinenud, olgugi et mõned neist sellesse nimekirja ei pääsnud, võib Vallanõukogu uue nimekirja kokkuseadmisel muudatusi ette võtta, kuna kõigi teiste isikute maasaamise sooviavaldused, kui hiljaksjäänud, läbivaatamiselt tulevad kõrvaldada.

(R. Adm. t nr. 794—1921.)

Kas maasaajaks kinnitatud isikul, kui ta, temast olenematu põhjustel, temale määratud kohast ilma jääb, on selle tõttu mingit eesõigust mõne teise vabaks saanud koha peale?

Vastus eitav.

See asjaolu, et keegi maasaajaks kinnitatud kandidaat temale määratud kohast temast olenematu põhjustel ilma jääb, ei anna temale kandidaatide üleseadmisel muude vabaks saanud kohtade peale mingit eesõigust, vaid vabaks jäänud kohtade peale tulevad maasaajate nimekirjad ikkagi Maaref. teost. määrused § 68—79 ettenähtud korras kokku seada ja kinnitada.

(R. Adm. os. t nr. 576-1921.)

Kas politsei peab ise, enne kui täitmisele asub, seisukohta võtma küsimuse kohta, kas valitsuseasutuse ehk ametniku poolt temale vastu vaidlematute sissekandmiste korras täitmiseks antud

sissenõudmised ka tõesti kuuluvad vastuvaidlematute sissenõudmiste liiki või ei?

Vastus jaatav.

Kõiki valitsuseasutuste ja ametnikkude nõudmisi tuleb niisugusteks pidada, millede vastu vaidlust ei või olla, kui neid nõudmisi esitatakse mitte omal nimel, vaid neile antud võimu nimel; kui aga teatav nõudmine tekib nõudja ja maksja vahel olevast liht juriidilisest vahekorras, s. o. niisugust, mis võib ka kahe eraisiku vahel olla, siis ei ole tal enam avalikõiguslist iseloomu ega ka vastuvaidlematu nõudmise omadust.

Iga riiklik asutus ja ametnik võib ja peab ainult seadusepäraseid nõudmisi teadlikult täitma.

Vastuvaidlematute kroonu Sissenõudmiste Seadustikus (V. S. K. XVI k. 2 j.) ja Linnaseaduses (V. S. K. II k.) § 137 on ära tähendatud, missuguseid sissenõudmisi politsei peab vastuvaidlematute sissenõudmiste korras täitma. Ei kuulu aga teatav valitsuseasutuse ehk ametniku nõudmine vastuvaidlematute sissenõudmiste liiki, siis ei või politsei säärase sissenõudmise täitmisele asuda ja peab sellest loobuma.

(R. Adm. t nr. 676-1921.)

Missuguses korras võib Riigi päralt olevat vallasvara müüa?

Vastus: Korras, mis on ette nähtud Ven. S. K. X k. I j. §§ 1487—1499 ja B. E. S. III k. § 3947.

R. Adm. t nr. 417—1921.)

Missugusel kujul ja määral tuleb pikaajaliste rendilepingute pealt, mille rent on rukki kilogrammides võetud, tempelmaksu võtta?

Vastus: Rendilepingute pealt, kus rendi hind on rukki kilogrammides ar-

vatud ja lepingu väärtus rahas kogu aja kohta lepingu tegemisel mitte kindel ei ole, tuleb tempelmaksu võtta iga aasta rendimaksimisel kokkukõlas maareformi teostamise määruse § 91-ga.

(R. Adm. t^{*}) nr. 892 — 1921.)

Kas on lubatav ühes ja samas asjas mitmes ametiasutuses ühesisulise kaebustega esineda?

Vastus eitav.

Mõnel juhtumisel on küll seaduses ette nähtud, et ühe ja sama asja lahendamiseks võib kaebusega mitmete ametiasutuste poole pöörata, aga sellest tuleb ikka nii aru saada, et kui ühe ametiasutuse poole on kaebusega pööratud, siis juba teise poole ei ole enam õigust samas asjas pöörata.

(R. Adm. t nr. 681 — 1921.)

Kas seda isikut, kes kohtu poolt on karistatud salaviinapõletamise ehk viinaga salaja kauplemise pärast, võib Vallanõukogu poolt kokkuseatavasse maasaajate nimekirja ülesvõtta?

Vastus eitav.

Kui kohtu poolt kindlaks tehtud süütegu, nagu salaviinapõletamine ja salaviinamüümine, võimaldab riigirentnikuga sõlmitud rendilepinguid tühistada (Maaref. t. m. § 118 p. 5), siis seda rohkem ei või säärase süüteo eest karistatud isik riigirentnikuks saada.

(R. Adm. t. nr. 666.)

Kas Maakonnavalitsus võib Aj. Järelevalve-seaduse § 5 korras tegutseda, kui Vallanõukogu on juba oma otsusest

Maakonnavalitsusele, kui järelevalveasutusele, ära kirja sama seaduse § 4 ettenähtud tähtajal saatnud?

Vastus eitav.

Säärasel korral on Maakonnavalitsusel Aj. Järelevalve-seaduse § 4 põhjal ainult õigus kaheädala jooksul, peale Vallanõukogu otsuse ära kirja kättesaamist, otsuse vastu administratiivkohtus protesti avaldada.

(R. Adm. t. nr. 544 — 1921.)

Kas tuleb arvata lisatundideks kõik tunnid, mis Õpetajate Palgaseaduse § 5-das ja selle märkustes tähendatud normaal-arvust rohkem antud, või ainult need tunnid, mis endise Palgaseaduse § 9 tähendatud normaal-arvust rohkem on antud ja mille andmiseks luba nõutatud?

Vastus: Õpetajate Palgaseaduse põhjal (R. T. nr. 41 — 1921. a. S. nr. 34) tuleb lisatundideks arvata kõik need tunnid, mis selle seaduse § 5 ettenähtud arvust rohkem on antud, kuna palgamaksimisel 1. jaanuarist kuni 1. augustini 1921. a. tuleb arvesse võtta need lisatunnid, mille andmiseks 28. aug. 1919. a. Õpetajate Palgaseaduse § 10 ettenähtud korras luba on nõutatud (§ 16 p. d.)

Õpetajate Palgaseadus, mis 13. mail 1921. a. Riigikogu poolt vastu võetud ja 26. V. 1921. a. Riigi Teatajas nr. 41 avaldatud, ei jäta lisatundide mõiste määramise juures mingit kahtlust, et lisatundideks tulevad kõik need tunnid arvata, mis § 5 tähendatud normaaltundide arvust rohkem on antud.

See seadus pandi seaduseandja poolt maksma 1. jaanuarist 1921. a., peale 16. paragrahvi punktides a, b, d ülesloetud erandite. Üks neist eranditest p. „d“ all on tasu maksmine lisatundide eest aja eest 1. jaan. 1921. a. kuni 1. aug. 1921. a. Selle tasumaksimise juures on § 16 p. d tekst lahkarvamisi sünnitanud. Ühelt

^{*}) Riigikohtu administratiiv osakonna toimetus.

poolt seletati (Haridusministeerium), et lisatundideks tulevat arvata kõik tunnid, mis § 5 ja selle märkustes tähendatud normaaltundide arvust üle on antud, väljaarvatud tunnid, mis üle 30 antud ja mille andmiseks luba ei ole nõutatud, kuna § 16 p. d tekst olevat Riigikogus kolmandal lugemisel vististi eksikombel muutmata jäänud, mispärast selle punkti redaktsioon puudulikuks tulevat lugeda. Teiselt poolt (koolivalitsus) oldi arvamisel, et § 16 p. d. tulevat sõna-sõnalt nii võtta ja mõista, nagu ta on, s. o. lisatundideks tulevat ainult neid tunda arvata, mis üle 30 nädalatunni on antud.

Seda lahkarvamist sünnitavat § 16 p. d teksti tuleb aga nii võtta ja mõista, nagu ta on avaldatud, s. o. et palga maksmisel 1. jaanuarist 1921. a. kuni 1. aug. 1921. a. tulevad lisatundidena arvesse võtta need tunnid, mille andmiseks 28. aug. 1919. a. — Õpetajate Palgaseaduse § 10 ettenähtud korras juba on nõutatud, aga ei ole võimalik seaduslikus korras avaldatud seaduse teksti kohtuliku seletuse teel muuta; seda võib seaduseandja ise teha, aga mitte kohus.

(R. Adm. os. t. nr. 895 — 1921. a.)

Kas võib Põllutööministeerium endisi väikekohapidajaid nende käes kasutada olevate kohtade ümberplaneerimise korral maast ilma jätta?

Vastus: ainult sel juhtumisel, kui endine pidaja maad ei soovi saada.

Maaseaduse § 22 järele antakse riigistatud maade saamiseks, mis seni väiketaluksena rendil olid, eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures võib riik maid uuesti kruntida (§ 17 ja 18 alusel). Kuni maa planeerimiseni on endisel rentnikul maaref. t. m. § 37 põhjal õigus enda käes kasutada olevat maad endistes piirides tarvitada, kui ta seda soovib. Veikse koha ümberplaneerimise korral tuleb silmas pidada, et kõige pealt

endine pidaja või rentnik, kui ta ennast oma õigustest lahti ei ütle, peab maad saama Maaseaduses § 17 ettenähtud suuruses. Ainult sel korral, kui endisele rentnikule on koht välja planeeritud, võib Põllutööministeerium ülejäänud maaga maaref. t. m. § 65 korras talitada või teda üldises korras maasaajalele välja anda. Viimases, s. o. üldises korras võib ka endine rentnik maasaajana kinnitust leida.

(R. Adm. t. nr. 601 — 1921.)

Kas linnavalitsus võib, vabastades rekvisitsiooni alt korterit, majaomanikule ette panna tingimuse, et see peab rekvisitsiooni alt vabastatud korteri teatavale isikule välja üürima ja kas linnavalitsuse poolt ülesseatud tingimuste mitte täitmine takistab rekvisitsiooni alt vabastamise otsuse?

Vastus eitav.

Korterite rekvireerimine, mis sellekohases seaduses ette nähtud, on omanduseõiguse kitsendamine ja ei ole üheski seaduses, mis käsitlevad sõjaväe-osade, -asutuste, ohvitseride ja sõjaväe-ametnikkude tarbeks korterite rekvireerimist (учтав о земск. пов. V. S. K. IV k. ja R. T. nr. 40—1919), ei ka Üüriseaduses (R. T. nr. 59 ja 99/100—1919*), ette nähtud, et linna valitsusel ehk mõnel teisel omavalitsuse asutusel oleks õigus teatava korteri rekvisitsiooni alt vabastamise puhul eespool-tähendatud tingimust korteri omanikule ette panna; ja kui säärase tingimuse ülesseadmine ei ole seaduslik, siis ei ole ka sellel tingimusel kõitvat ega kohustavat mõju isiku kohta, kellele ta avaldatakse, mispärast niisuguste tingimuste mitte täitmine, mis seadusevastaselt kitsendab omanduseõigust, iseenesest ei tühista korteri rekvisitsiooni alt vabastamise otsust.

(R. Adm. t. nr. 484—1921.)

Vastutav toimetaja — F. Karlson.
Valjaandja — Tartu Õigusteadlaste Selts.